



**TÜRKİYE CUMHURİYETİ  
ANKARA ÜNİVERSİTESİ  
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**



**TÜRK AFAZİLİ BİREYLERİN FİĞÜRATİF DİLİ ANLAMLANDIRMA  
SÜREÇLERİ**

**Pınar CİVAK TAN**

**KULAK BURUN BOĞAZ ANABİLİM DALI  
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**DANIŞMAN**

**Prof. Dr. M.Kürşat GÖKCAN**

**ANKARA**

**2020**

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ**  
**ANKARA ÜNİVERSİTESİ**  
**SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**TÜRK AFAZİLİ BİREYLERİN FİĞÜRATİF DİLİ ANLAMLANDIRMA**  
**SÜREÇLERİ**

**Pınar CİVAK TAN**

**KULAK BURUN BOĞAZ ANABİLİM DALI**  
**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**DANIŞMAN**

**Prof. Dr. M.Kürşat GÖKCAN**

**İKİNCİ DANIŞMAN**

**Doç. Dr. Elif ARICA AKKÖK**

**ANKARA**

**2020**

## Etik Beyan

Ankara Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Yüksek Lisans tezi olarak hazırlayıp sunduğum “Türk Afazili Bireylerin Figüratif Dili Anlamlandırma Süreçleri” Başlıklı tez; bilimsel ahlak ve değerlere uygun olarak tarafımdan yazılmıştır. Tezimin fikir/hipotezi tümüyle tez danışmanım ve bana aittir. Tezde yer alan deneysel araştırma tarafımdan yapılmış olup, tüm cümleler, yorumlar bana aittir.

Yukarıda belirtilen hususların doğruluğunu beyan ederim.

Öğrencinin Adı Soyadı : Pınar CİVAK TAN

Tarih :

İmza :

## KABUL ve ONAY



# İÇİNDEKİLER

|                                                         |          |
|---------------------------------------------------------|----------|
| Etik Beyan                                              | ii       |
| Kabul ve Onay                                           | iii      |
| İçindekiler                                             | iv       |
| Önsöz                                                   | vii      |
| Simgeler ve Kısaltmalar                                 | viii     |
| Şekiller                                                | ix       |
| Çizelgeler                                              | ix       |
| <b>1. GİRİŞ</b>                                         | <b>1</b> |
| 1.1. Afazi                                              | 3        |
| 1.1.1. Afazinin Etiyolojisi                             | 4        |
| 1.1.2. Afazi Türleri                                    | 4        |
| 1.1.2.1. Akıcı Afazi Türleri                            | 5        |
| 1.1.2.1.1. Wernicke Afazisi                             | 5        |
| 1.1.2.1.2. Kondüksiyon (İletim) Afazi                   | 6        |
| 1.1.2.1.3. Transkortikal Sensoriyel (Duysal) Afazi      | 6        |
| 1.1.2.1.4. Anomik Afazi                                 | 7        |
| 1.1.2.2. Akıcı Olmayan (Tutuk) Afazi Türleri            | 7        |
| 1.1.2.2.1. Broca Afazisi                                | 7        |
| 1.1.2.2.2. Transkortikal Motor Afazi                    | 8        |
| 1.1.2.2.3. Global (Total) Afazi                         | 8        |
| 1.2. Figüratif Dil                                      | 9        |
| 1.2.1. Figüratif Anlam Türleri                          | 10       |
| 1.2.1.1. Deyimler                                       | 10       |
| 1.2.1.1.1. Metaforik Temelli Deyimler                   | 11       |
| 1.2.1.1.2. Metonimik Temelli Deyimler                   | 13       |
| 1.2.2. Figüratif Dil Anlamlandırma Süreçleri            | 13       |
| 1.2.3. Figüratif Dili Anlamlandırma Modelleri           | 16       |
| 1.2.4. Figüratif Dili Anlamlandırmadaki Nöral Sistemler | 16       |

|                                                                                        |           |
|----------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>2. GEREÇ VE YÖNTEM</b>                                                              | <b>18</b> |
| 2.1. Giriş                                                                             | 18        |
| 2.2. Materyaller                                                                       | 18        |
| 2.2.1. Test 1'in Hazırlanması                                                          | 18        |
| 2.2.2. Test 2'nin Hazırlanması                                                         | 20        |
| 2.3. Katılımcılar                                                                      | 20        |
| 2.3.1. Afazili Katılımcılar                                                            | 21        |
| 2.3.2. Sağlıklı Katılımcılar                                                           | 24        |
| 2.4. Deney Deseni                                                                      | 24        |
| 2.4.1. Resimli Deyim Anlama Testi (Test 1)                                             | 25        |
| 2.4.2. Dilsel Deyim Anlama Testi (Test 2)                                              | 25        |
| 2.5. İstatistiksel Analiz                                                              | 25        |
| <b>3. BULGULAR</b>                                                                     | <b>27</b> |
| 3.1. Demografik Özellikler                                                             | 27        |
| 3.2. Çalışma ve Kontrol Grubu Test 1 Sonuçlarının Karşılaştırılması                    | 28        |
| 3.3. Çalışma ve Kontrol Grubu Test 2 Sonuçlarının Karşılaştırılması                    | 29        |
| 3.4. Çalışma ve Kontrol Grubu Test 1 ve Test 2 Sonuçlarının Karşılaştırılması          | 29        |
| 3.5. Çalışma ve Kontrol Grubunun Deyim Türüne Göre Doğru Dağılımları                   | 30        |
| 3.6. Çalışma Grubunun Deyimlerin Anlamsal Görünümlerine Göre Dağılımları               | 31        |
| 3.7. Akıcı ve Tutuk Afazili Bireylerin Test 1 ve Test 2 Sonuçlarının Karşılaştırılması | 33        |
| 3.8. Çalışma ve Kontrol Grubu Yanıt Türleri Dağılımları                                | 34        |
| 3.9. Afazili Bireylerin Duygu Türlerine Göre Dağılımları                               | 36        |
| <b>4. TARTIŞMA</b>                                                                     | <b>38</b> |
| <b>5. SONUÇ VE ÖNERİLER</b>                                                            | <b>44</b> |
| <b>ÖZET</b>                                                                            | <b>47</b> |
| <b>SUMMARY</b>                                                                         | <b>48</b> |
| <b>KAYNAKLAR</b>                                                                       | <b>49</b> |
| <b>EKLER</b>                                                                           | <b>54</b> |
| EK-1. Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu                                              | 54        |
| EK-2. Etik Kurul Karar Formu                                                           | 56        |
| EK-3. Değerlendirme Formu                                                              | 58        |

|                                  |           |
|----------------------------------|-----------|
| EK-4. Anket Formu                | 61        |
| EK-5. Resimli Deyim Anlama Testi | 65        |
| <b>ÖZGEÇMİŞ</b>                  | <b>73</b> |



## ÖNSÖZ

Bu çalışma Türkçe konuşuru afazili bireylerin figüratif dili anlamlandırma süreçlerini betimlemek ve soruna dilbilimsel bir çözümleme getirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmanın hazırlanması sürecinde benden desteğini esirgemeyen tez danışmanım sayın Prof. Dr. M. Kürşat GÖKCAN'a;

Keyifli bir konu çalışmama vesile olan ve çalışmamın tüm aşamalarında verdiği büyük emek ve katkıları için eş danışmanım Doç. Dr. Elif ARICA AKKÖK'e;

Yüksek lisans eğitimim boyunca bilgi ve akademik deneyimleriyle bizlere yol gösteren Doç. Dr. Suna YILMAZ'a;

Bu bölümle tanışmama vesile olan ve her zaman desteğini yanımda hissettiğim sayın hocam Prof.Dr.İclal ERGENÇ'e ve tezimin sözdizimsel düzenlemelerinde görüşüne başvurduğum Prof.Dr.Özgür AYDIN'a;

Çalışmamın veri toplama aşamasında afazili bireylere ulaşmam konusunda benimle sabır ve hoşgörü ile ilgilenen Prof.Dr.Canan IŞIKAY'a;

Yüksek lisans eğitimim boyunca yardımlarını benden esirgemeyen tüm Ankara Üniversitesi Odyoloji ve Konuşma Bozuklukları Bölümü çalışanlarına, yüksek lisans ve doktora öğrencilerine;

Bu zorlu süreçte manevi desteğini hep yanımda duyumsadığım aileme ve eşim Kadir TAN'a;

En içten saygı, sevgi ve sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

## SİMGELER VE KISALTMALAR

|              |                                           |
|--------------|-------------------------------------------|
| <b>BA</b>    | Broadmann Alanı                           |
| <b>BBT</b>   | Bilgisayarlı Beyin Tomografisi            |
| <b>fMRI</b>  | Fonksiyonel Manyetik Rezonans Görüntüleme |
| <b>GAT-2</b> | Gülhane Afazi Testi 2                     |
| <b>IFG</b>   | Inferior Frontal Girus                    |
| <b>MTG</b>   | Orta Temporal Girus                       |
| <b>PET</b>   | Pozitron Emisyon Tomografisi              |
| <b>SFG</b>   | Superior Frontal Girus                    |
| <b>MIN</b>   | Minimum                                   |
| <b>MAKS</b>  | Maksimum                                  |
| <b>SPSS</b>  | İstatistik Paketi Veri Program            |
| <b>SS</b>    | Standart Sapma                            |
| <b>STG</b>   | Superior Temporal Girus                   |
| <b>SVO</b>   | Serebro Vasküler Olaylar                  |
| <b>TMA</b>   | Transkortikal Motor Afazi                 |
| <b>TSA</b>   | Transkortikal Sensoriyel Afazi            |
| <b>TDK</b>   | Türk Dil Kurumu                           |

## ŞEKİLLER

|                                                                                                                             |    |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| <b>Şekil 1.1.</b> Literal ve Figüratif İfadelerde Tümce Anlamı (S – sarı) ile Sözce Anlamı (mavi) Arasındaki İlişki Modeli. | 15 |
| <b>Şekil 2.1.</b> Küplere binmek’ deyimine ilişkin literal anlam, figüratif anlam ve ilgisiz anlam                          | 19 |
| <b>Şekil 3.1.</b> Afazili ve Sağlıklı Bireylerin Test 1 ve Test 2 Doğru Yanıt Ortalamaları                                  | 30 |
| <b>Şekil 3.2.</b> Afazili Bireylerin Opak/Metaforik ve Transparan/Metonimik Deyimlerdeki Ortalamaları                       | 32 |
| <b>Şekil 3.3.</b> Akıcı ve Tutuk Afazili Bireylerin Test 1 ve Test 2 Ortalamaları                                           | 34 |
| <b>Şekil 3.4.</b> Çalışma ve Kontrol Grubu Test 1 ve Test 2 Yanıt Türü Dağılımları                                          | 35 |
| <b>Şekil 3.5.</b> Afazili ve Sağlıklı Bireylerin Resimli ve Dilsel Deyim Anlama Testi Toplam Yanıt Dağılımları              | 36 |

## ÇİZELGELER

|                                                                                                     |    |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| <b>Çizelge 2.1.</b> Afazili Katılımcıların Demografik Özellikleri                                   | 22 |
| <b>Çizelge 2.2.</b> Sağlıklı Bireylerin Demografik Özellikleri                                      | 24 |
| <b>Çizelge 3.1.</b> Katılımcıların Yaş ve Cinsiyet Dağılımları                                      | 27 |
| <b>Çizelge 3.2.</b> Katılımcıların Eğitim Düzeyi Dağılımları                                        | 27 |
| <b>Çizelge 3.3.</b> Afazili Katılımcıların Afazi Türüne Göre Dağılımları                            | 28 |
| <b>Çizelge 3.4.</b> Afazili ve Sağlıklı Bireylerin Test 1 Sonuçlarının Karşılaştırılması            | 28 |
| <b>Çizelge 3.5.</b> Çalışma ve Kontrol Grubu Test 2 İstatistiksel Analizleri                        | 29 |
| <b>Çizelge 3.6.</b> Çalışma ve Kontrol Grubu Test 1 ve Test 2 İstatistiksel Analizleri              | 29 |
| <b>Çizelge 3.7.</b> Çalışma ve Kontrol Grubu 1. Ve 2. Grup Deyimlerin<br>Tanımlayıcı İstatistikleri | 31 |
| <b>Çizelge 3.8.</b> Çalışma Grubu Deyimlerin Anlamsal Görünümlerine Göre<br>Dağılımları             | 31 |
| <b>Çizelge 3.9.</b> Akıcı ve Tutuk Afazili Bireylerin Test 1 ve Test 2 Sonuçları                    | 33 |
| <b>Çizelge 3.10.</b> Çalışma ve Kontrol Grubu Yanıt Türlerine Göre Dağılımları                      | 34 |
| <b>Çizelge 3.11.</b> Deyimlerin Duygu Türlerine Göre Dağılımları                                    | 36 |

## 1. GİRİŞ

İnsanlar zihinlerindekiyi anlatmak için dilin pek çok imkanlarından faydalanmaktadır. Dilde anlaşılması kolay olan somut sözcükler kadar kavranması güç olan soyut sözcükler de bulunmaktadır. Somut kavramlar anlaşmayı kolaylaştırdığından, insanlar soyut kavramları anlatırken çoğu zaman somut kavramlarla aktarma eğilimindedirler.

Dünyayı anlamlandırma yollarından biri de metaforlardır. Figüratif dilin birer parçası olan metaforlar günlük dilde sıklıkla karşımıza çıkan ve bilişsel bilgi gerektiren dilin çok özel birimleridir (Lakoff ve Johnson, 2003). Bu bakımdan hayatımızın her evresinde metafor kullandığımız söylenebilir. Metaforlara atasözleri ve deyimlerde sıklıkla karşılaşılmaktadır; bu dilsel birimler insanlara ait birtakım davranışların veya özelliklerin somutlaştırılarak anlatılmasında oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Bu bakımdan, bir kavramdan yola çıkarak bir başka kavramı yansıtmak dilin önemli bir özelliğidir.

Afazi beynin baskın yarı küresinde meydana gelen herhangi bir lezyon sonucu dilsel fonksiyonlarda çeşitli düzeylerde bozulmalar meydana gelmesiyle ortaya çıkan edinilmiş bir dil bozukluğudur. Afazi, insanlarda konuşma, anlama, tekrarlama, adlandırma, okuma ve yazma becerileri gibi dilin pek çok bileşenlerinde bozulmalar meydana getirmektedir (Tanrıdağ, 1995). Dilde meydana gelen bu bozulmalar bireylerin iletişimini güçleştirmektedir. İletişimi güçleştiren en önemli unsurlardan biri de anlama sorunudur. Afazili bireyler günlük hayatta sıklıkla kullandığımız figüratif nitelikli ifadeleri işlemlemede sıkıntılar yaşamaktadır. Bu çalışmanın amacı, yukarıda sunulan kuramsal artalan ışığında afazili bireylerin figüratif dili anlamlandırma süreçlerini incelemek, akıcı ve tutuk afazi türleri arasındaki farklılıkları saptamak ve bu verileri sağlıklı kontrol grubu ile karşılaştırmaktır.

Söz konusu amaç doğrultusunda çalışma şu sorulara yanıt arayacaktır;

- 1- Anadili Türkçe olan afazili bireylerin opak-metaforik deyimleri anlamlandırma süreçleri nasıldır?
- 2- Anadili Türkçe olan afazili bireylerin transparan-metonimik deyimleri anlamlandırma süreçleri nasıldır?
- 3- Anadili Türkçe olan afazili bireyler hangi tür deyimlerin anlamlandırılmasında daha başarılıdır?
- 4- Söz konusu deyimlerin sentaktik özellikleri anlamlandırmaya etki etmekte midir?
- 5- Akıcı ve tutuk afazili bireylerde deyim anlamlandırma açısından bir farklılık var mıdır?

Yabancı alan yazınında afazili bireyler ile yapılmış, figüratif dili ele alan pek çok çalışma bulunmaktadır (Ahrens ve ark., 2007; Cieslicka ve ark., 2011; Lee ve Dapretto, 2006; Mashal ve ark., 2008; Milburn ve ark., 2018; Sidtis ve Yang, 2016; Stringaris ve ark., 2006). Buna karşın Türkçede afazili hastaların deyimleri anlamlandırmalarına ilişkin yapılmış fazla çalışma bulunmamaktadır. Bu araştırmalar arasında Türkçe üzerine yapılmış ve afazili bireyler ile sağ beyin hasarlı bireyleri deyim anlamlandırma açısından ele alan bir çalışma bulunmaktadır (Aydın ve ark., 2017).

Bu çalışma Türk afazili bireylerin duygu bildiren deyimlerin işleme süreçlerini ele almayı amaçlaması bakımından diğer çalışmalardan farklıdır. Bu çalışma ile afazili bireylerin figüratif dil işleme süreçlerindeki güçlükleri tanımlanacak ve çalışma alan yazına anlamlandırma problemlerine yönelik çözümler üretmeye dönük öneriler sunması bakımından katkıda bulunacaktır.

## 1.1. Afazi

Afazi insan beyninin sağlıklı gelişimi temelinde oluşmuş çeşitli dil fonksiyonlarının, hastalıklar sonucu etkilenmesiyle ortaya çıkan bir sendrom olarak tanımlanmaktadır (Tanrıdağ, 1995). Dil fonksiyonlarındaki bozulmalar ise okuma, yazma, konuşma, anlama, adlandırma ve tekrarlama olarak karşımıza çıkmaktadır. Bozukluğun hangi dil fonksiyonunda meydana geldiği bize afazinin türü ile ilgili bilgi vermektedir.

Eski Yunanca’da “konuşmazlık” anlamına gelen afazi terimi ilk olarak 1800’lü yıllarda Fransız bir fizikçi olan Trousseau tarafından kullanılmıştır. Daha öncesinde ise Fransız nörolog ve antropolog olan Paul Broca konuşma bozukluğu yaşayan bir hastasından yola çıkarak dil fonksiyonlarından biri olan konuşma fonksiyonunun sol hemisferde gerçekleştiğini ortaya koymuştur. Broca bu konuşma bozukluğuna afemi adını koymuştur. Paul Broca dil fonksiyonlarının özellikle konuşma eyleminin beyinde gerçekleşimi ile ilgili ilk beyin çalışmalarının öncüsü olmuştur. 1874 yılında ise Alman Nörolog Carl Wernicke, Broca’nın hastasındaki özelliklerden farklı olarak, konuşması akıcı fakat anlaması etkilenmiş bir hastasından yola çıkarak yeni bir olguyu tanımlamış ve sensoriyel afazi kavramını ortaya atmış bununla birlikte dört tip afaziye tanımlayarak ilk afazi sınıflandırmasını yapmıştır (Tanrıdağ, 1995).

Böylelikle 1900’lü yıllara gelindiğinde afazi terimi yaygınlaşmış dil fonksiyonlarının beyindeki lokalizasyonları yapılmış ve çeşitli araştırmacılar tarafından farklı sınıflandırmalar önerilmiştir. Modern dönemin en dikkat çeken isimlerinden biri olan Alexander Romanovich Luria dili çok karmaşık bir sistem olarak tanımlamış, beyinde meydana gelen her lezyonun dilin farklı bileşenlerini etkilediğini ileri sürmüştür ve afazi sendromlarını daha detaylı bir şekilde ele almıştır (Luria, 1976).

1970 yılından itibaren ise bilgisayarlı beyin tomografisi (BBT), manyetik rezonans görüntüleme (MRI) veya pozitron emisyon tomografisi (PET) gibi gelişen

bilgisayarlı görüntüleme cihazlarının da etkisiyle afazik olgulardaki lezyonlar daha ayrıntılı bir biçimde incelenmeye başlanmış, afaziyle ilgili çalışmalar artmıştır.

### **1.1.1. Afazinin Etiyolojisi**

Beynin dominant yarı küresinde bulunan dil merkezlerinde meydana gelen herhangi bir lezyon afaziye neden olmaktadır. Bu lezyonlar pek çok nedenle ortaya çıkabilir. Tanrıdağ (1995) bu klinik nedenleri şu şekilde sıralamıştır;

1. Serebrovasküler hastalıklar
2. Beyin Tümörleri
3. Kapalı ve açık kafa travmaları
4. Epilepsi
5. Dejeneratif hastalıklar
6. Enfeksiyonlar
7. Multipl Skleroz
8. Migren

Beyin hastalıkları içerisinde en sık rastlanılan ve afaziye neden olan etyolojik neden serebrovasküler olaylar olarak bilinmektedir. Serebrovasküler olaylar, beynin kan akışını sağlayan damarlarda meydana gelen herhangi bir problem sonucu beynin normal fonksiyonunu yerine getirememesi ile ortaya çıkmaktadır. Embolik ve hemorajik olmak üzere iki temel türü vardır. Literatüre göre afazi olguları arasında serebrovasküler olaylar neden olarak %92’lik bir orana sahiptir (Tanrıdağ,1995).

### **1.1.2. Afazi Türleri**

Alan yazında afazi sendromlarının pek çok farklı sınıflandırması bulunmaktadır. Bazı uzmanlar afaziye dil bozukluğunun tipine göre sınıflandırırken, bazıları ise lezyon yerine göre bir sınıflandırma yapmaktadır. Alıcı ve ifade edici dil

bozukluğuna göre, motor ya da sensoriyel afazi ya da akıcı ve akıcı olmayan (tutuk) afaziler şeklinde sınıflandırmalar yapılmıştır.

Literatürdeki bu farklı sınıflandırmalara rağmen en çok kabul gören sınıflandırmalardan biri ise konuşma akıcılığına göre yapılan sınıflandırmadır. Bu sınıflandırmaya göre afaziler temelde iki başlık altında ele alınır. Konuşma  retimi akıcı olan grup akıcı ya da sensoriyel afazi, tutuk olan grup ise akıcı olmayan (tutuk) ya da motor afazi olarak tanımlanmaktadır (Elbaum ve Benson, 2007).

#### **1.1.2.1. Akıcı Afazi Türleri**

Akıcı afazilerde, konuşma akıcılığı, dilbilgisel yapıların kullanımı, tümce uzunluğu ve prozodisi korunmuştur fakat bu tür afazikler işitsel ve yazılı girdilerin anlamlandırılmasında sorun yaşamaktadırlar. Konuşmaları akıcı fakat parafaziktir. Bu tür hastalar düzgün tümceler üretiler fakat tümceleri içerik olarak anlamsızdır. Akıcı afazi türleri arasında Wernicke afazisi, kondüksiyon (iletim) afazi, anomik afazi ve transkortikal sensoriyel (duysal) afazi bulunmaktadır.

##### **1.1.2.1.1. Wernicke Afazisi**

Wernicke afazisi, 1874 yılında Wernicke tarafından sensoriyel (duysal) afazi olarak tanımlanmıştır. Wernicke afazisi çoğunlukla sol işitsel korteksin asosiasyon alanının (22.bölge) arka kısmındaki lezyona bağlı olarak gelişmektedir. Wernicke afazili bireyler, tümceleri düzgün bir şekilde tekrar etmede, fonemleri bir araya getirmede ve nesneleri adlandırmada güçlük çekmektedirler. Konuşma akıcılıkları normal veya normal oranlardan biraz daha hızlı olmakla birlikte sözcük ve fonem seçimindeki hatalardan dolayı konuşmanın içeriği anlamsızdır. Wernicke afazili bireylerin güçlük çektiği bir diğer etmen ise konu ulanların i etlenmesidir. Wernicke hastaları kod çözmede güçlük ya adıklarından dolayı işitsel girdiyi i lelemede ve konu ulanları anlamada güçlük çekmektedirler (Damasio, 1992).

Ağır Wernicke afazisi olan bireyler söylenilenleri anlayamadıkları için paranoid kişilik bozukluğu geliştirebilir ve dahi saldırgan olabilme durumları nadiren de olsa gösterebilirler. Bu tür afazikler durumlarının çok farkında olmadıklarından depresyon eğilimleri de yaygın değildir. Wernickeli bireyler konuşma seslerini üretmekte güçlük çekmezler fakat birleştirme aşamasında fonemik hatalar yaparlar. Bu tür hatalara fonemik parafazi denmektedir. Fonemik parafazilerinden dolayı konuşmaları anlamsızdır (Damasio, 1992).

#### **1.1.2.1.2. Kondüksiyon (İletim) Afazi**

Akıcı afazi türlerinden biri olan kondüksiyon afazisi Wernicke ile Broca alanı arasındaki lif demeti olan arkuat fasikülüsün lezyonu ile ortaya çıkan bir afazi türüdür. Bu afazi türüne sahip bireylerin anlamaları oldukça iyidir fakat sözcükleri tekrar etmede oldukça problem yaşamaktadırlar. Anlama ve konuşma üretiminden sorumlu iki beyin bölgesini bağlayan bu lif demeti tekrarlama görevini sağlamaktadır. Bu lif demetinin zarar görmesinden dolayı hasta işittiklerini yanlış telaffuz eder. Fakat bu basit bir artikülasyon hatası değildir. İşittiklerini tekrar etmede güçlük yazmada da devam etmektedir (Yule, 2010).

#### **1.1.2.1.3. Transkortikal Sensoriyel (Duysal) Afazi**

Transkortikal sensoriyel afazi Wernicke alanı yakınlarında temporal ve parietal korteks lezyonları ile ortaya çıkmaktadır. Klinik tablo Wernicke afazisine benzer şekilde seyir etmektedir. Belirgin parafazi ve anomi ile birlikte konuşma akıcı fakat anlaşılmaz, anlama ve obje isimlendirmede azalma ve normal tekrarlama yeteneği ile karakterizedir (Karaman, 2000).

#### **1.1.2.1.4. Anomik Afazi**

Anomik afazi sekel olarak adlandırmanın bozulduğu afazi türüdür. Afaziler arasında en hafif olan tür olmakla birlikte diğer afazilerin iyileşmesi aşamasında sekel olarak da kalabilmektedir. Bu afazi türünde birey kelime bulma güçlüğü çekmektedir. Dominant hemisfer temporal ve parietal subkortikal alanların ve birleşim yerlerinin lezyonlarında görülen nesne ve eylem adlandırmada belirgin bir bozuklukla beraber konuşmanın akıcı, bazen parafazik, anlamanın etkilenmediği, tekrar ve yazmanın ise normale yakın olduğu bir afazi türüdür (Karaman,2000).

#### **1.1.2.2. Akıcı Olmayan (Tutuk) Afazi Türleri**

Tutuk afazi türleri ise konuşma akıcılığı etkilenmiş, fakat anlama nispeten korunmuş bir sınıflandırmadır. Bu tür afazilerde konuşma oldukça yavaş ve tutuk, telgrafik konuşma şeklinde ve dilbilgisizdir. Konuşma prozodisi oldukça etkilenmiş durumdadır. Bu afazi türlerinde ise , Broca afazisi, ve transkortikal motor afazi ve global (total) afazi yer almaktadır.

##### **1.1.2.2.1. Broca Afazisi**

Broca afazisi Broca tarafından afemi, Luria tarafından efferent ya da motor afazi, Hécaen & Albert tarafından ekspresif afazi, Head tarafından verbal afazi, Nielson tarafından ise Broca afazisi olarak adlandırılmıştır (Ardila, 2014).

Bu afazi türü bozuk artikülasyon, oldukça azaltılmış, yavaş ve tereddütlü konuşma ile karakterizedir. İçerik sözcükleri (adlar – eylemler) korunmuş fakat fonksiyonel morfemler (bağlaçlar-tanımlıklar) ve çekimler (çoğul ekleri- zaman ekleri) oldukça etkilenmiş durumdadır. Broca afazisinde anlama, üretime göre belirgin bir şekilde daha iyidir (Yule, 2010).

Broca afazisinde Broca alanını da içine alan sol frontal inferior ve orta gyrus (Broadman 44-45) ve subkortikal yapılar (beyaz madde ve basal ganglion) etkilenmiştir. Çoğu Broca afazisinde sağ hemipleji gözlenmektedir (Damasio, 1992).

Konuşmanın tutuk, anlaşılması zor, agramatik konuşmadan ibaret, okuduğunu anlamının duyarak anlamadan daha fazla etkilendiği, bozuk tekrar yeteneği ve ağır kelime bulma güçlüğü ve adlandırma bozukluğunun görüldüğü bir afazi türüdür (Karaman, 2000).

#### **1.1.2.2.2. Transkortikal Motor Afazi**

Transkortikal motor afazi Broca afazisine benzer bir görünümle karşımıza çıkmaktadır. Lezyon Broca alanının üst ve ön kısmı ve sol frontal kortekstedir. Broca alanı dışında sol frontal anterolateral beyaz cevher veya mesial sol frontal suplamenter motor alan lezyonları sık neden olurlar (Karaman, 2000). Konuşma üretimi Broca afazisine göre daha akıcı ve tekrarlama daha iyi durumdadır. Bununla birlikte okuduğunu ve işittiğini anlama korunmuştur.

#### **1.1.2.2.3. Global (Total) Afazi**

Global afazi alan yazında en sık karşılaşılan afazi türü olmakla birlikte dilsel iletişimin oldukça fazla etkilendiği bir afazi türüdür. Dominant hemisferin sylvian fissürle komşuluk gösteren ve konuşma merkezlerini içeren yaygın lokalizasyonlu lezyonlar sonucu sol internal karotid ve middle serebral arter tıkanmalarında olur. Perisylvian bölge lezyonları hakimdir (Karaman, 2000).

Global afazide dilin tüm modaliteleri etkilenmiştir. Global afazilerde Broca ve Wernicke afazilerinde görülen özellikler gözlemlenmektedir. Hem alıcı hem ifade edici dil etkilenmiş durumdadır. Konuşma üretimi oldukça sınırlıdır. İletişim kurmak

adına aynı sözcükle konuşmayı sürdürmektedirler. İşitsel anlama sınırlı sayıda sözcükle sağlanmakla birlikte otomatik konuşma korunmuştur (Damasio, 1992).

## 1.2. Figüratif Dil

Figüratif dil en genel biçiminde literal olmayan dil türü olarak tanımlanmaktadır (Gibbs ve ark., 1994). Sözkonusu anlam türü sözcelerin bilinen anlamlarının ötesinde kullanılması ile ortaya çıkan yeni bir anlam olarak ifade edilmektedir. Figüratif dili tanımlarken literal anlamdan yola çıkılmaktadır. Literal anlam bilinen, ilk akla gelen ve bağlamdan etkilenmeyen anlam olarak tanımlanabilirken, literal olmayan anlam bir başka deyişle figüratif anlam ise sözcüklerin bilinen anlamının dışında farklı bir anlamda kullanması olarak tanımlanır. Gibbs'e göre, literal olan ve literal olmayan anlam birbirinden bütünüyle ayrı değildir. Bu bağlamda bir tümcenin literal ve literal olmayan anlamına ulaşmak, dinleyicinin figüratif düşünme biçimine ve pragmatik bilgiye bağlıdır (Gibbs ve ark.,1994).

Gibbs, figüratif dili konuşucunun literal olarak ifade ettiği durumdan başka bir şey sezdirmeye çalışması olarak tanımlamaktadır. Sözgelimi, *evliliğim bir buzdolabı* diyen birisinin evliliğiyle ilgili olumsuz bir bilgi aktarmak istediğini kolayca anlayabiliriz. Bununla birlikte metaforik anlama, yani sözcüklerin ardındaki yeni anlama nasıl ulaşıldığı konusu ise insanlık ve kognitif bilimler için hala bir tartışma konusudur (Gibbs ve ark., 2012).

Alanyazında insanların figüratif dili nasıl anlamlandırıdığına dair pek çok çelişkili görüş bulunmaktadır. Gibbs ve ark. (2012)'a göre figüratif anlamı işleme ve üretim sürecini yeterli bir şekilde açıklayan tek bir model ya da teori yoktur. Yaygın görüşlerden biri, figüratif dilin literal dili anlamlandırmadan daha zor olduğu görüşüdür.Çünkü figüratif dil öğeleri dilin estetik birimleridir ve literal anlamdan sapmaktadırlar. Özgün dil figürleri ise figüratif olmayan konuşmanın işlenmesine kıyasla daha çok bilişsel çaba gerektirmektedir.

Lakoff ve Johnson, 2003;Gibbs, 1984; Glucksberg, 1991 gibi kimi araştırmacılar, literal ve literal olmayan ifadeler arasındaki bu iki dil kullanımının keskin bir sınırla ayrılamayacağını ifade etmişlerdir. Literal ve figüratif sözceler net bir şekilde ayırt edilebilse de, hem anlamlandırma hem üretim mekanizmalarının işleme süreçlerinde farklılıklar olduğunu öne sürmektedir (Cacciari ve Glucksberg, 1995).

### **1.2.1. Figüratif Anlam Türleri**

Figüratif dil günlük hayatta çok sık kullanılan, dile estetiklik getiren ve zenginleştiren birimler olarak karşımıza çıkmaktadır. Günlük hayatta çok kullanılan figüratif dil türlerinden bazıları, metaforlar, metonimiler, deyimler, atasözleri, benzetmeler, ironilerdir. Toplumun her katmanında figüratif dil herhangi bir çaba gerektirmeksizin kullanılmakta ve anlamlandırılmaktadır (Kasparian, 2013).

#### **1.2.1.1. Deyimler**

Deyim belli bir kavramı, belli bir duygu ya da durumu dile getirmek için birden çok sözcüğün bir arada, seyrek olarak da tek bir sözcüğün yan anlamında kullanılmasıyla oluşan sözdür. Deyimler, bir dilin anlatım yollarını, o dili konuşan toplumun geçmişini, yaşam biçimini, geleneklerini ve çeşitli özelliklerini belirten önemli ipuçları sağlarlar (Aksan, 1990, 2009). Deyimlerin özelleşmiş, bağlama göre değişmeyen bir anlamı vardır (Cacciari ve Papagno, 2012).

Deyim olarak adlandırdığımız dilsel ifadeler sınıfı karmaşık bir bütündür. Metaforları, metonimleri ve benzetmeleri içerebilmektedir (Kövecses ve Szabco, 1996). Deyimlerle ilgili en geleneksel görüşler deyimlerin iki veya daha fazla sözcükten oluştuğunu ve bu sözcüklerin birleşiminin ifade ettiği anlamın, deyim oluşturarak sözcüklerin anlamından çıkarılamayacağı görüşünü savunmaktadır. Geleneksel görüşte, deyimler sözcük kategorilerinin özel bir seti olarak görülmektedir. Deyimlere bir diğer bakış açısı ise bilişsel-dilsel görüştür. Bu görüşe

göre ise, deyimler sadece dilsel değil aynı zamanda kavramsal sistemimizin birer ürünüdür. Bir deyim sadece onu oluşturan sözcüklerin anlamıyla ilişkili özel bir anlama sahip bir ifade değildir, aynı zamanda kavramsal sistemimizde bulunan genel dünya bilgimizden doğmaktadır. Diğer bir deyişle, deyimler doğada dilsel olarak değil, kavramsal olarak bulunmaktadır (Kövecses, 2010).

Deyimler, dilsel ve kavramsal görünümünün yanı sıra, semantik görünümünü de kendi içinde çeşitlilik göstermektedirler. Deyimlerin semantik yapısını, deyimini oluşturan sözcüklerin anlamı ile deyimnin figüratif anlamı arasındaki ilişki oluşturmaktadır. Deyimin bu iki anlamı arasındaki ilişki yakın ise transparanlık, uzak ise opaklık teriminden bahsedilmektedir.

Deyimin figüratif anlamı deyimini oluşturan sözcüklerin anlamına yakın veya benzer ise deyimnin anlamına ulaşmak daha kolaydır. Bu tür deyimlere transparan deyimler denilmektedir (Cacciari ve Levorato, 1998). Sözelimi *yüzü düşmek* deyimini, ÜZÜNTÜ AŞAĞIDADIR kavramsal yapısı ile açıklanabilmektedir. Bir başka deyişle insanlar üzüldükleri zaman yüz ifadesinde aşağı doğru bir yönelim gözlemlenmektedir. Bu tür deyimler tahmin edilebilirliği yüksek deyimlerdir.

Deyimin figüratif anlamı ile literal anlamı arasında bir ilişki yok ise bu tür deyimlere opak deyimler denilmektedir (Cacciari ve Levorato, 1998). İki anlam arasında ilişki olmadığı için bu tür deyimlerin tahmin edilebilirlik oranı düşüktür. *Küplere binmek* deyimini ÖFKE KAPTIR metaforu ile açıklanabilmektedir. Fakat bu deyimini oluşturan sözcükler ile deyim anlamı arasında bir ilişki yoktur.

#### **1.2.1.1.1. Metaforik Temelli Deyimler**

Deyimsel bir ifadenin işlenmesinde bir değil birden fazla bilişsel mekanizmanın işlediği söylenmektedir. Metaforik temelli deyimlerin anlamlandırma süreci kavramsal metafor kuramı ile açıklanabilmektedir (Kövecses, 2010).

Metafor sadece dilin değil aynı zamanda dūřuncenin őr n d r (Lakoff ve Johnson, 2003). Kavramlar dūřuncelerimizi yönetir, dūřuncelerimiz de davranışlarımızı. Kavramlar dünyayı algılamamızı sağlar ve diğer insanlarla olan ilişkimizi şekillendirmektedirler. Böylece kavramsal sistemimiz günlük hayatta karşılaştığımız gerçeklikleri tanımlamamızda önemli bir role sahiptir. Kavramsal sistemimiz, düşünme şeklimiz, deneyimlerimiz ve günlük hayattaki davranışlarımız gibi pek çok yerde metafor karşımıza çıkmaktadır (Lakoff ve Johnson, 1980b).

Dünyayı anlamlandırma şeklimiz zihnimizdeki kavramlar yoluyla oluşmaktadır. Zihnimizdeki kavramların birbirinin yerine benzetme yoluyla kullanılmasına da metafor diyebiliriz. Metafor kavramlar arası bir yolculuktur. Zihnimizde var olan iki kavramsal alanın eşleştirilmesi ve daha soyut olanı somut olandan yola çıkararak anlamlandırılma sürecidir (Lakoff ve Johnson, 2003). Bazı kavramların metafor dışında anlatılması güçtür.

Kavramsal metaforlar iki bilgi alanını birleştirmektedir. Soyut kavramları anlatmak için somut kavramlardan yararlanılmaktadır. Bu mekanizmaya ise kavramsal metafor kuramı denilmektedir. Sözgelimi *ateş püskürmek* deyiimi ÖFKE ATEşT R metaforu ile açıklanabilmektedir. Soyut bir kavram olan öfke kavramı daha somut bir kavram olan ateş kavramı ile anlatılmıştır. *Abayı yakmak* deyiimi ise AşK ATEşT R metaforu ile açıklanmaktadır (Kövecses, 2010).

Kavramsal metafor aynı alanı kullanan iki metafordan oluşur. Biri hedef alan diğeri ise kaynak alandır. Anlatmak istediğimiz alan hedef alan, araç olarak kullandığımız alan ise kaynak alan olarak adlandırılmaktadır. Genellikle anlaşılması güç olan, soyut kavramlar hedef alanı, daha somut ve anlaşılması kolay olan bir alanla yani kaynak alanla anlatılmaktadır. Kavramsal metaforlar birbiriyle etkileşim halindedirler ve metafor sistemlerini oluştururlar. Bu metafor sistemleri şematik metafor haritalarının toplamından oluşmaktadır (Lakoff ve Johnson, 1980a).

Kavramsal metafor kuramına göre metaforların amacı yapısal haritalandırmasını yapmaktır. Sözgelimi, AşK YOLCULUKTUR metaforunda soyut

bir kavram olan *aşk* hedef alanını, daha somut bir kavram olan *yolculuk* ise kaynak alanı oluşturmaktadır. Yolculuğa ait olan alt kavramlar ise başlangıç noktası, varış noktası, engeller vs *aşk* gibi bir kavramı somutlaştırmaktadır. Kavramsal metafor, kavramları anlamlandırmada, akla uygun hale getirmede kullanılan bir yoldur. İnsan davranışlarının betimlenmesinde kullanılır. Söz konusu kavramlaştırma A B'dir biçiminde betimlenmektedir (Lakoff ve Johnson, 2003).

#### 1.2.1.1.2. Metonimik Temelli Deyimler

Kavramsal metafor deyim anlamlandırma sürecindeki tek mekanizma değildir. Bu süreçte aynı zamanda kavramsal metonimi ve uzlaşım bilgidir de bahsetmek gerekir. Metonimi metafordan ayıran şey, iki farklı kavramsal alan yerinde tek bir kavramsal alanı içermesidir.

Metonimik temelli deyim ifadelerde kavramların semantik açımları kavramsal metonimi ile açıklanabilmektedir. Metonimideki bilişsel süreç, aynı alan içerisinde bir kavramsal bütünlüğün başka bir kavramsal bütünlüğe zihinsel olarak ulaşmayı gerektirir (Kövecses, 2010). Sözelimi, KİTAP İÇİN YAZAR – “Yaşar Kemal'i okuyorum” tümcesinde okumak eylemi aslında Yaşar Kemal değil onun kitabı ile ilişkilendirilmiştir.

Deyimsel ifadelerde ise metonimik olanlarda deyim anlamının tahmin edilebilirliği daha yüksektir. Örneğin, *gözleri parlamak* deyim, YÜZ İFADESİ MUTLULUKTUR kavramsal yapısı ile, *diş bilemek* deyim ise ÖFKE HAYVAN DAVRANIŞIDIR kavramsal yapısı ile açıklanabilmektedir.

#### 1.2.2. Figüratif Dil Anlamlandırma Süreçleri

Nöropsikolojik açıdan dil, uzun bir sosyal gelişme sürecinde yaratılan kodlar sistemidir. Bu sistem sesbilim(phonology), biçimbilim (morphology), sözdizim

(syntax), anlambilim (semantics) ve kullanımbilim (pragmatics) düzlemlerinden oluşmaktadır. Dil, bütün bu düzlemlerin aktif kullanımı ve beynin tümünün katılımıyla ortaya konur (Ergenç, 2008)

Bir sözceyi anlamak, söylenilenleri yorumlamaktır. Anlamlandırma, var olan sözcük bilgisini içeren ve bu bilgiyi işaret eden dilsel anlama ulaşmak olarak tanımlanabilir. Bu hedefe ulaşmak için, dil işleme sürecinde pek çok farklı bilgi de işlenir, sözgelimi akustik, fonolojik, sentaktik ve semantik bilgi vs. Fonoloji dilin seslerini inceleyen bileşendir. Sözdizim ise dildeki sözcelerin ve tümcelerin dilbilgisel yapılarıyla ilgilenen bileşenidir. Anlambilim ise sözcüklerin ve sözcük öbeklerinin anlamıyla ilgilenmektedir (Friederici, 2017).

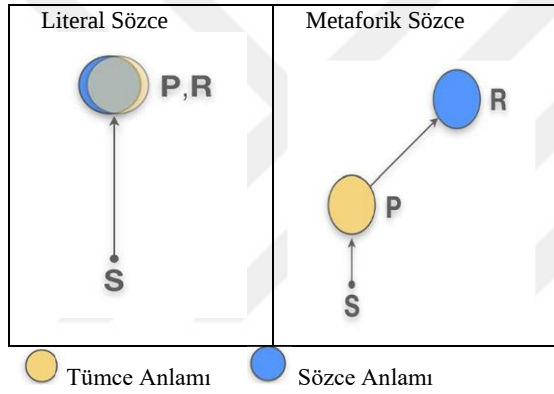
Figüratif dil ise anlambilimin çalışma alanlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Alanyazında figüratif dili anlamlandırma süreçlerini inceleyen pek çok çalışma bulunmaktadır (Aydın ve ark., 2017; Cieslicka ve ark., 2011; Lee ve Dapretto, 2006; Mashal ve ark., 2007; Milburn ve ark., 2018; Sidtis ve Yang, 2016; Stringaris ve ark., 2006; Sela ve ark., 2012; Yang ve ark., 2010). Bununla birlikte bu süreçleri net bir şekilde tanımlamak mümkün değildir.

İşitsel bir konuşmanın anlamlandırılma sürecindeki ilk aşamada her iki yarı kürede bulunan işitsel korteksle ilgili akustik-fonolojik süreç yer alır. Daha sonra bu girdi parçalı veya parçalarüstü özelliklerine göre sağ veya sol yarıkürede çözülür. Yorumlamadan ve dünya bilgisiyle birleştirmeden önce sol yarıkürede sözdizimsel-anlamsal iki aşamadan geçer. Sağ yarıkürede ise prozodik bilginin en az iki tür çözümlemesi bulunur; ilk süreç tümce ezgisi ve vurgusu, ikincisi ise tematik odak vurgusudur. Böylece, işitsel girdiyi işleme esnasında düzgün bir anlama ulaşmak için yarıküreler arası farklı alt sistemlerin birlikte çalışması gerekmektedir (Friederici, 2017).

Klasik modellere göre, literal sözceleri anlamak sadece tek bir süreç gerektirirken, literal olmayan ya da figüratif içerikli sözceleri anlamak ise iki veya daha fazla bilişsel süreç gerektirir. Öncelikle literal anlama ulaşmak, ardından literal

anlamdan çıkıp metne uygun anlama ulaşmak gerekmektedir (Stemmer ve Whitaker, 2008).

Figüratif dil işleme sürecinde, dinleyici, konuşucunun sezdirmek istediği anlama ulaşabilmek için figüratif ifadeyi oluşturan sözcüklerin literal anlamlarının ötesinde bir anlama ulaşmak zorundadır. Bu bağlamda tümce anlamı ile sezdirilmek istenen anlam olarak sözce anlamının birleşmesiyle oluşan yeni bir anlama ulaşmak gerekmektedir. Tümce anlamı ile sözce anlamı arasında her zaman bir boşluk bulunmaktadır. Bu boşluk ise anlamlandırmada sorunlara yol açabilmektedir. Şekil 1.1’de anlamlandırma sürecini açıklayan modeller yer almaktadır.



**Şekil 1.1.** Literal ve Figüratif İfadelerde Tümce Anlamı (S – sarı) ile Sözce Anlamı (mavi) Arasındaki İlişki Modeli. (Aktaran: Vuchanova ve ark., 2019)

Literal ifadelerde S-P’dir modelinden yola çıkarak, tümce anlamı ile sözce anlamı örtüşmektedir. Fakat metaforik ifadelerde ise S-R’dir modeli ile aslında konuşucu R’deki anlama ulaşmak için P’yi kullanmaktadır.

Sözgelimi, konuşucu ‘Avukatım bir köpekbalığı’ (S-P’dir) ifadesi ile avukatının kaba olduğunu (S-R’dir) anlatmak istemektedir (Vulchanova ve ark., 2019).

### 1.2.3. Figüratif Dili Anlamlandırma Modelleri

Figüratif dili anlamlandırmada en yaygın görüşlerden biri Grice'in standard pragmatic görüşüdür. Grice'e (1989) göre, figüratif anlama ulaşmak bir dizi aşamadan geçmektedir. İlk aşama, tüm ifadenin literal olarak anlamını çözümlemek, ikinci aşama, bu literal anlamı bağlamla karşılaştırmak, üçüncü aşama, eğer bu anlam bağlama uyuyorsa süreç biter uymuyorsa son aşama olarak, bağlama uygun yeni bir anlam bulmak gerekir.

Bir diğer görüş ise doğrudan erişim görüşüdür. Doğrudan erişim görüşünde ise, dinleyicinin ifadeyi çözümlerken literal çözümleme yapmadan doğrudan figüratif anlama eriştiği savunulmaktadır (Gibbs ve ark., 1994). Bir başka deyişle, dinleyici sözcüklerin her birinin ne anlama geldiği ile değil, konuşucunun ne ima ettiği ile ilgilenir. Dinleyiciye yeterli leksikal bilgi ve bağlam bilgisi verildiğinde, literal anlama ulaşmaya gerek duymadan figüratif anlama ulaşılabilirdiği görüşü öne sürülmektedir (Gibbs, 2002).

Her iki görüşün de eksikliğinden doğan fikir ayrılıkları yeni bir görüşü ortaya çıkarmıştır. Giora'nın "graded salience view" derecelendirilmiş belirginlik görüşüdür. Bu görüşe göre, standart pragmatik görüşün tersine, bağlam literal anlama ulaşmayı gerektirmeden figüratif anlamı aktive edebilir (Gibbs ve ark., 2012).

### 1.2.4. Figüratif Dili Anlamlandırmadaki Nöral Sistemler

Geleneksel olarak, dil işlemlerde pek çok açıdan sol yarıkürenin baskın olduğu düşünülüyorken, figüratif dil anlamlandırma sürecinden bahsederken sağ yarıkürenin özel bir katkısı olduğu da düşünülmektedir.

Literal olmayan ya da figüratif dilin farklı formları için farklı işleme süreçleri önerilmektedir. Bu bağlamda farklı nöral sistemlerden bahsetmek söz konusudur (Stemmer ve Whitaker, 2008). Özgün metaforlar ile bilindik metaforları

inceleyen bir fMRI çalışmasına gore, sağ Wernicke bölgesindeki yapının özgün metaforların işlemelenmesi esnasında diğer yapılarla birlikte aktive olduğunu tespit etmişlerdir (Marshall ve ark., 2005).

Lauro ve ark. (2008), yaptıkları bir fMRI çalışması ile deyimisel ifadelerin işlemelenmesinde rol alan nöral bağlantıları araştırmışlardır. Çalışmaya katılan 22 sağlıklı bireye eşit sayılarda verilen literal ve literal olmayan deyimisel ifadelerle ilgili resim-tümce eşleme deneyi yapılmıştır. Çalışmanın sonucuna gore, literal olmayan ifadeler işlemelenirken sol temporal korteks, sol superior medial frontal girus (Brodmann bölgesi, 9) ve sol inferior frontal girus (IFG) bölgelerinin aktive olduğunu kaydetmişlerdir. Literal tümcelerin işlemelenmesinde ise sol inferior parietal lobule ve sağ supramarjinal girus aktive olmuştur. Çalışmada deyimisel ifadelerin işlemelenmesinde prefrontal korteksin önemli bir işlevinin olduğu öne sürülmektedir.

Benzer bir şekilde Bosco ve ark. (2017), çalışmalarında 23 sağlıklı birey ile yaptıkları bir fMRI çalışmasında literal ve ironik tümcelerin anlamlandırılma süreçlerini incelemişlerdir. Çalışmanın sonucuna gore, ironik ifadeleri anlamlandırma sürecinde sol temporo-parietal bağlantı alanı (ITP), sol inferior frontal girus (LIFG), sol orta frontal girus (IMFG) sol orta temporal girus (IMTG), ve sol dorsolateral prefrontal korteks aktive olmuştur.

## 2. GEREÇ VE YÖNTEM

### 2.1. Giriş

Bu çalışmanın hedefi daha önce de değinildiği gibi afazili bireylerde figüratif anlamlı dilsel ifadelerin anlamlandırma süreçlerini incelemek ve bu verileri sağlıklı kontrol grubu ile karşılaştırmaktır. Çalışmada figüratif anlamlı dilsel öğeler deyimlerle sınırlandırılmıştır.

Çalışmanın verileri Ankara Üniversitesi Kulak Burun Boğaz Bölümü, İşitme-Denge ve Konuşma Bozuklukları Tanı ve Rehabilitasyon Merkezi'ne başvuran 15 afazili ve 15 sağlıklı bireyden elde edilmiştir. Kontrol grubu verileri ise afazili bireylerin yakınlarından ve hastane çalışanlarından elde edilmiştir. Bu çalışma için 08.04.2019 tarihinde 07-542-19 karar numaralı Klinik Araştırmalar Etik Kurul Kararı alınmıştır.

### 2.2. Materyaller

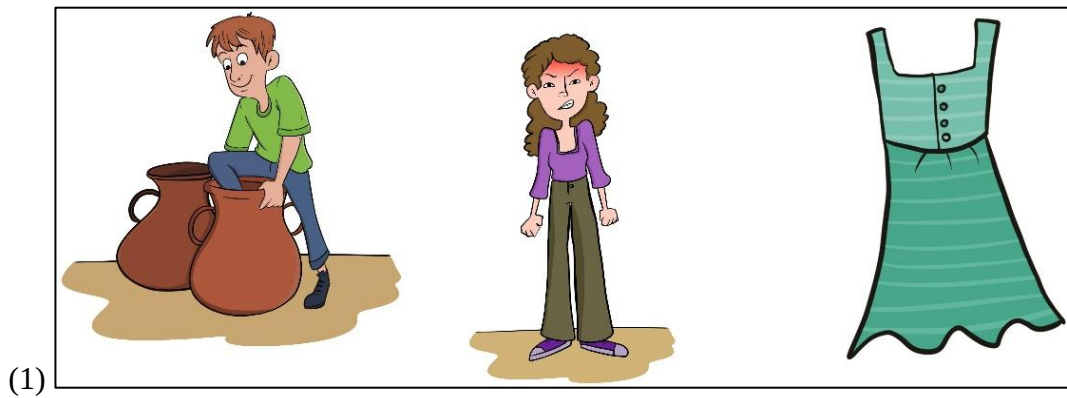
#### 2.2.1. Test 1'in Hazırlanması

Çalışmada kullanılacak olan deyimleri belirleme aşamasında öncelikle, bir sınırlılık olması adına duygu türlerinden *korku*, *öfke*, *mutluluk* ve *mutsuzluk* anlamı içeren deyimler Türk Dil Kurumu (TDK) deyimler ve atasözleri sözlüğünden taranıp, araştırmacı tarafından 80 deyimden oluşan bir deyim listesi hazırlanmış ve iki uzman tarafından bu liste incelenmiştir. Seçilen deyimlerin resmedilebilirlikleri de dikkate alınarak 60 deyime karar verilmiştir. Söz konusu sınırlılıklar çerçevesinde seçilen 60 deyim 23-66 yaş arası 100 sağlıklı birey tarafından bilinirlik düzeylerine göre puanlanmıştır. Bilinirlik düzeyleri yüksek olan deyimlerin sözdizimsel (sentaktik) ve anlambilimsel (semantik) sınıflandırmaları uzman görüşüne başvurularak

belirlenmiştir. Sözdizimsel olarak çalışmaya sadece iki üyeli deyimler dahil edilip, söz konusu deyimlerin 8'i Özne+Eylem ve 8'i de Nesne+Eylem olmak üzere deyimler iki gruba ayrılmıştır.

Anlambilimsel açıdan ise deyimlerden 8'i opak-metaforik, diğer 8'i ise transparan-metonimik olarak iki gruba ayrılmıştır. Metonimik deyimler transparan, metaforik deyimler ise opak deyimler olacak şekilde yapılmıştır. Söz konusu değişkenler dahilinde materyal toplam 16 deyim kullanılarak oluşturulmuştur.

Deyimler, sözdizimsel ve anlambilimsel açıdan sınıflandırıldıktan sonra, deyim listesi bir ressam tarafından çalışmanın sınırlılıkları kapsamında belirlenen üç farklı anlam türüne göre resimlendirilmiştir. Söz konusu resimlendirilme deyimın literal anlamı, figüratif anlamı ve ilgisiz bir anlam göz önünde bulundurularak gerçekleştirilmiştir. Çizimler araştırmacı ve iki uzman tarafından gözden geçirilmiş, gerekli düzenlemeler yapılarak söz konusu anlam türlerini en iyi şekilde verecek biçimde ressamdan iki defa yeniden çizim düzenlemesi istenmiştir. Son olarak her bir deyimın üç farklı anlamını sunan resimler aynı sayfada olacak şekilde A4 Kuşe (250gr) kağıda renkli basılarak bir kitapçık hazırlanmıştır. Aşağıda hazırlanmış olan resimli teste ait çizimlere bir örnek sunulmuştur. (bkz. Örnek 1):



**Şekil 2.1.** 'Küplere binmek' deyimine ilişkin literal anlam, figüratif anlam ve ilgisiz anlam

### 2.2.2. Test 2'nin Hazırlanması

Test 1’de belirlenen 16 deyim Test 2’de de kullanılmıştır. Test 2’de belirlenen deyimler bağlam içinde sunulmuş, bunun için 16 deyim de içinde geçtiği kısa metinler oluşturulmuştur. Metinler basit dilbilgisel yapılar içeren iki tümceden oluşturulmuştur. İlk tümcede deyime ait hazırlayıcı bir bağlam sunulmuş, ikinci tümcede ise içinde deyim de geçtiği bir tümce oluşturulmuştur. Daha sonra her bir metne ait üç seçenek oluşturulmuştur. Aşağıda söz konusu sürece ilişkin bir örnek sunulmaktadır. (bkz. Örnek 2):

(2) Çocuk annesinin en sevdiği vazoyu kırdı.

Annesi bunu görünce **küplere bindi.**

- A) Annesi küpün üzerine çıktı.  
B) Annesi çok kızdı.  
C) Annesi küp çizdi.

Deyimlere ilişkin hazırlanan seçenekler deyimın literal anlamını, figüratif anlamını ve ilgisiz bir anlamını içeren tümcelerden oluşmaktadır. Oluşturulan test dilbilim alanında iki uzmana kontrol ettirilmiş gerekli düzeltmeler yapılarak test bataryasına eklenmiştir.

### 2.3. Katılımcılar

Çalışmaya afazi tanısı konmuş 15 birey ve 15 gönüllü sağlıklı birey dahil edilmiştir. Deneyin ilk oturumuna 18 afazili birey katılmıştır. Fakat 3 katılımcı ikinci oturma koopere olamadığı için çalışmadan çıkarılmış ve toplam 15 afazili birey ile çalışma yürütülmüştür. Çalışma grubu ile kontrol grubu yaş, cinsiyet eğitim durumu gibi özellikler bakımından mümkün olduğunca eşitlenmeye çalışılmıştır. Tüm katılımcılardan çalışma öncesinde imzalatılmış aydınlatılmış onam form alınmıştır

### **2.3.1. Afazili Katılımcılar**

Bu araştırmanın çalışma grubu 25-70 yaş arası 15 akıcı-tutuk tür afazili kadın ve erkek hastadan oluşmaktadır. Katılımcı özellikleri Çizelge 2.1’de gösterilmiştir.



**Çizelge 2.1. Afazili Katılımcıların Demografik Özellikleri**

| Katılımcı | Yaş | Cinsiyet | Eğitim Düzeyi | Meslek           | El Baskınlığı | Lezyon Nedeni  | Lezyon Yeri | Konuşma Akıcılığı | Afazi Türü  | İÜGZ (Ay) |
|-----------|-----|----------|---------------|------------------|---------------|----------------|-------------|-------------------|-------------|-----------|
| 1. H.P    | 56  | E        | Üniversite    | Maliye           | Sağ           | Pıhtı+Kanama   | Sol T-P     | Tutuk             | Broca       | 12ay      |
| 2. B.S    | 41  | K        | Lise          | Ev Hanımı        | Sağ+Sol       | Travma         | Sol MCA     | Akıcı             | Anomik      | 30ay      |
| 3. H.K    | 62  | K        | Ortaokul      | Memur            | Sağ           | Pıhtı          | Sol F-T     | Akıcı             | Kondüksiyon | 36ay      |
| 4. M.B    | 39  | E        | Lise          | Güvenlik         | Sağ           | Kitle          | Sol T       | Akıcı             | Anomik      | 12ay      |
| 5. İ.Ş    | 53  | E        | Lise          | Memur            | Sağ           | Pıhtı          | Sol MCA     | Tutuk             | Broca       | 4ay       |
| 6. M.Ö    | 49  | K        | Üniversite    | Hemşire          | Sağ           | Travma+Pıhtı   | Sol MCA     | Tutuk             | Broca       | 26ay      |
| 7. B.G    | 60  | E        | İlkokul       | Tezgahtar        | Sağ           | Pıhtı          | Sol T-O     | Akıcı             | TSA         | 16ay      |
| 8. F.N    | 52  | K        | İlkokul       | Çiftçi           | Sağ           | Pıhtı+Kanama   | Sol F-T-P   | Tutuk             | Broca       | 7ay       |
| 9. S.K    | 54  | E        | Ortaokul      | İnşaat           | Sağ           | Beyin Kanaması | Sol T-P     | Akıcı             | TSA         | 15ay      |
| 10. H.E   | 57  | K        | İlkokul       | Ev Hanımı        | Sağ           | Pıhtı          | Sol F-P     | Tutuk             | Broca       | 54ay      |
| 11. H.D   | 36  | E        | Lise          | Memur            | Sağ           | Travma         | Sol F-P     | Tutuk             | Broca       | 144ay     |
| 12. E.A   | 30  | E        | Üniversite    | Astsubay         | Sağ           | Travma         | Sol T-P     | Tutuk             | Broca       | 43ay      |
| 13. M.A   | 46  | E        | Üniversite    | Genel Müdür      | Sağ           | Beyin Kanaması | Sol MCA     | Tutuk             | Broca       | 50ay      |
| 14. M.Ç   | 57  | E        | Ortaokul      | Mobilyacı        | Sağ           | Pıhtı          | Sol-F       | Akıcı             | TSA         | 52ay      |
| 15. B.D   | 55  | E        | Üniversite    | Grafik Tasarımcı | Sağ           | Beyin Kanaması | Sol F-T     | Akıcı             | Anomik      | 19ay      |

K=Kadın, E=Erkek, T-P=Temporo-parietal, F-T=Fronto-temporal, T-O=Temporo-okspital, F-T-P=Fronto-temporo-parietal, F-P=Fronto-parietal  
Sol MCA= Orta Serebral Arter, TSA=Transkortikal Sensoriyel Afazi, İÜGZ=İnme Üzerinden Geçen Zaman

### **Çalışmaya dahil olma kriterleri;**

- Katılımcılar sol beyin hasarlı olmalıdır.
- Katılımcılar en az 3 ay önce afazi tanısı almış olmalıdır.
- Katılımcıların anadilleri Türkçe olmalıdır.
- Katılımcılar sağ elini kullanan bireyler olmalıdır.
- Katılımcıların eğitim durumları en az 5 yıl olmalıdır.
- Katılımcıların görme veya işitme ile ilgili bir probleminin olmaması gereklidir.
- Katılımcıların başka herhangi bir nörolojik, psikolojik probleminin (Alzheimer, demans vb.) olmaması gereklidir.

### **Çalışmadan dışlanma kriterleri;**

- Katılımcıların anadilinin Türkçe dışında başka bir dil olması,
- Katılımcıların afazi tanısı almasının üstünden 3 aydan az zaman geçmiş olması,
- Katılımcıların iki dilli olması,
- Katılımcıların baskın sol el kullanıcısı olması,
- Katılımcıların 5 yıldan az eğitim düzeyine sahip olması,
- Katılımcıların başka nörolojik veya psikolojik (Alzheimer, demans vb.) bir probleminin olması,
- Katılımcıların işitme veya görme ile ilgili bir probleminin olması,
- Katılımcıların biliş düzeyini etkileyen ağır ilaçlar kullanıyor olması,

### **Çalışmadan çıkarılma kriterleri;**

- Katılımcıların uygulanacak testlere koopere olamaması
- Katılımcıların uygulama tarih ve saatinde deneye katılmaması

### 2.3.2. Sağlıklı Katılımcılar

Çalışmanın kontrol grubu ise afazili bireyler ile yaş, cinsiyet ve eğitim durumu gibi özellikler bakımından eşitlenmiş sağlıklı bireylerden oluşmaktadır. Kontrol grubunun yaş özellikleri çalışma grubuna göre birer birer eşleştirilmiştir ve +5/-5 yaş sapma dikkate alınarak çalışmaya dahil edilmiştir. Katılımcıların görme, işitme gibi bir probleminin olmaması, nörolojik veya psikolojik herhangi bir probleminin olmaması gibi kriterler dikkate alınarak seçilmiştir. Sağlıklı katılımcılara ait demografik bilgiler Çizelge 2.2’de gösterilmiştir.

**Çizelge 2.2.** Sağlıklı Bireylerin Demografik Özellikleri

| Katılımcı | Yaş | Cinsiyet | Eğitim     | Meslek               | El Baskınlığı |
|-----------|-----|----------|------------|----------------------|---------------|
| 1. C.T    | 52  | E        | Üniversite | Öğretmen             | Sağ           |
| 2. E.B    | 41  | K        | Lise       | Hemşire              | Sağ           |
| 3. H.C    | 62  | K        | İlkokul    | Ev Hanımı            | Sağ           |
| 4. H.Ö    | 37  | E        | Lise       | Memur                | Sağ           |
| 5. N.C    | 53  | E        | Lise       | Memur                | Sağ           |
| 6. N.Ü    | 44  | K        | Üniversite | OKB Uzmanı           | Sağ           |
| 7. İ.C    | 62  | E        | İlkokul    | Emekli (İşçi)        | Sağ           |
| 8. N.T    | 47  | K        | Ortaokul   | Ev hanımı            | Sağ           |
| 9. B.A    | 50  | E        | Ortaokul   | Çiftçi               | Sağ           |
| 10. F.S   | 57  | K        | İlkokul    | Hastane çalışanı     | Sağ           |
| 11. V.C   | 38  | E        | Lise       | Güvenlik             | Sağ           |
| 12. M.A   | 28  | E        | Üniversite | Odyolog              | Sağ           |
| 13. O.Ş   | 48  | E        | Üniversite | Bilgisayar İşletmeni | Sağ           |
| 14. Y.K   | 62  | E        | Ortaokul   | Emekli (Memur)       | Sağ           |
| 15. İ.G   | 55  | E        | Üniversite | Tekniker             | Sağ           |

K=Kadın, E=Erkek, OKB Uzmanı=Odyoloji ve Konuşma Bozuklukları Uzmanı

### 2.4. Deney Deseni

Bu çalışmada afazili bireylerin figüratif dili anlamlandırma süreçlerini betimlemek için figüratif dil bataryası hazırlanmıştır. Bu bataryada 2 alt test bulunmaktadır;

- Resimli Deyim Anlama Testi (Test 1)
- Dilsel Deyim Anlama Testi (Çoktan Seçmeli) (Test 2)

Tüm testler, katılımcı ve uygulayıcının karşılıklı oturduğu sessiz bir odada yapılmıştır. Her deney için ortalama 20 dakika süre verilmiştir.

#### **2.4.1. Resimli Deyim Anlama Testi (Test 1)**

Resimli deyim anlama testi 16 deyimden oluşan, her bir deyime ait, literal anlam, figüratif anlam ve ilgisiz bir anlamı içeren üç çizimin yan yana olduğu 16 sayfalık bir testtir. Tüm katılımcılar resimli deyim anlama testine katılmıştır. Deney, katılımcı ile uygulayıcı karşılıklı olarak oturarak ve resimli test katılımcının önüne konarak sessiz bir odada uygulanmıştır. Deneye başlamadan önce uygulayıcı katılımcıya burada kullanılan ifadelerin figüratif nitelikli olduğunu, sözcüklerin gerçek anlamlarının dışında kullanıldığını bir örnekle belirtmektedir. (Örn. *'karnı zil çalmak'* deyimini 'birinin karnında zil olması' demek değildir, 'karnı acıkmak' anlamına gelmektedir. Uygulayıcı sırayla deyimini sözel olarak katılımcıya iletmiş ve katılımcıdan önündeki üç resim içinden deyim anlamını işaret etmesini istemiştir. Tüm katılımcılara yanıtları için yeterli süre verilmiştir.

#### **2.4.2. Dilsel Deyim Anlama Testi (Test 2)**

Test 1'de kullanılan deyimlerden oluşan 16 maddelik bir testtir. 16 deyim içinde geçtiği iki tümceli metinler oluşturulmuş ve her bir madde için deyim literal, figüratif anlamı ve ilgisiz bir seçenek katılımcıya hem yazılı hem de işitsel formda sunulmuş ve katılımcıdan deyim anlamını içeren seçeneği işaret etmesi beklenmiştir. Tüm katılımcılara yanıtları için yeterli süre verilmiştir.

### **2.5. İstatistiksel Analiz**

Çalışmanın bulgularının analiz edilmesinde deyim türlerinin doğru yanıtlama oranları hasta ve kontrol gruplarındaki farklılığının incelenmesi ve deyim türlerine göre doğru yanıtlama oranlarının karşılaştırılması değişkenleri göz önüne alınarak

Pearson Ki-Kare/Fisher Exact Test kullanılmıştır. Sürekli verilerin çalışma ve kontrol grupları arasında karşılaştırılmasında verilerin normal dağılıma uygunluğu test edildikten sonra Bağımsız Gruplarda T Testi/Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Çalışma grubunun, deyimleri sözdizimsel özellikler bakımından yapılan gruplandırmalara göre anlamlandırmaları Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi kullanılarak değerlendirilmiştir. Analizler, SPSS for Windows 11,5 (SPSS Inc, Chicago, IL, USA) paket programı kullanılarak yapılmıştır.



### 3. BULGULAR

#### 3.1. Demografik Özellikler

Çalışmaya 25-70 yaş arası 15 afazili birey ve 15 sağlıklı birey katılmıştır. Kontrol grubu yaş, cinsiyet ve eğitim durumu gibi özellikler bakımından afazili gruba göre mümkün olduğunca eşitlenmiştir.

Katılımcıların yaş (yıl), ve cinsiyet bilgilerine tanımlayıcı istatistikleri Çizelge 3.1’de gösterilmiştir.

**Çizelge 3.1.** Katılımcıların Yaş ve Cinsiyet Dağılımları

| Grup    | Cinsiyet | N  | %    | Yaş Ortalaması | Standart Sapma (SS) |
|---------|----------|----|------|----------------|---------------------|
| Çalışma | K        | 5  | 33,3 | 49,8000        | 9,43550             |
|         | E        | 10 | 66,7 |                |                     |
| Kontrol | K        | 5  | 33,3 | 49,0667        | 10,11694            |
|         | E        | 10 | 66,7 |                |                     |

K=Kadın, E=Erkek, n=Sayı

Çalışma ve kontrol grubunun eğitim düzeylerine ait dağılımları Çizelge 3.2’de gösterilmiştir.

**Çizelge 3.2.** Katılımcıların Eğitim Düzeyi Dağılımları

| Grup    | Eğitim     | N | %    |
|---------|------------|---|------|
| Çalışma | İlkokul    | 3 | 20,0 |
|         | Ortaokul   | 3 | 20,0 |
|         | Lise       | 4 | 26,7 |
|         | Üniversite | 5 | 33,3 |
| Kontrol | İlkokul    | 3 | 20,0 |
|         | Ortaokul   | 3 | 20,0 |
|         | Lise       | 4 | 26,7 |
|         | Üniversite | 5 | 33,3 |

Çizelge 3.2’de de görüldüğü gibi, her iki grupta da eğitim düzeyleri dağılımlarında üniversite mezunlarının yüzdeleri %33,3, lise mezunlarının %26,7 İlk ve ortaokul mezunlarının ise %20 olduğu tespit edilmiştir.

Afazili katılımcıların konuşma akıcılığı ve afazi türüne göre dağılımları Çizelge 3.3’te gösterilmiştir.

**Çizelge 3.3.** Afazili Katılımcıların Afazi Türüne Göre Dağılımları

| Konuşma Akıcılığı | n | Afazi Türü  | %    | Toplam % |
|-------------------|---|-------------|------|----------|
| Akıcı             | 7 | Anomik      | 20,0 | 46,7     |
|                   |   | TSA         | 20,0 |          |
|                   |   | Kondüksiyon | 6,7  |          |
| Tutuk             | 8 | Broca       | 53,3 | 53,3     |

n=Sayı, TSA=Transkortikal Sensoriyel Afazi

Çizelge 3.3’e göre afazili katılımcıların %53,3’lük bir oranla çoğunluğu Broca afazisi olup, %20’si Anomik afazi ve transkortikal afazi, %6,7’si ise kondüksiyon afazisidir.

### 3.2. Çalışma ve Kontrol Grubu Test 1 Sonuçlarının Karşılaştırılması

Afazili ve sağlıklı bireylerin resimli alt testteki verileri Mann Whitney U testi ile karşılaştırılmıştır. Söz konusu karşılaştırma Çizelge 3.4’te gösterilmiştir.

**Çizelge 3.4.** Afazili ve Sağlıklı Bireylerin Test 1 Sonuçlarının Karşılaştırılması

|                      | Çalışma Grubu |           |                      | Kontrol |            |                     | p-değeri |
|----------------------|---------------|-----------|----------------------|---------|------------|---------------------|----------|
|                      | n             | Ort.±     | Medyan (min.-maks.)  | N       | Ort.±      | Medyan (min.-maks.) |          |
| <b>Test 1 Sonucu</b> | 15            | 5,07±3,43 | 6,00<br>(0,00-11,00) | 15      | 15,73±0,59 | 16,0<br>(14,0-16,0) | <0,001   |

Çizelge 3.4'e göre, çalışma grubunun resimli alt testteki doğru yanıt ortalaması 5,7 iken, kontrol grubunun ortalaması 15,73 olarak tespit edilmiş ve doğru sayıları bakımından anlamlı bir fark ortaya çıkmıştır ( $p<0,001$ ).

### 3.3. Çalışma ve Kontrol Grubu Test 2 Sonuçlarının Karşılaştırılması

Çalışma ve kontrol grubuna ait Test 2'deki doğru yanıtlarının medyan ve ortalamaları Çizelge 3.5'te gösterilmiştir.

**Çizelge 3.5.** Çalışma ve Kontrol Grubu Test 2 İstatistiksel Analizleri

|               | Çalışma Grubu |            |                       | N  | Kontrol    |                     | p-değeri |
|---------------|---------------|------------|-----------------------|----|------------|---------------------|----------|
|               | n             | Ort.±      | Medyan (min.-maks.)   |    | Ort.±      | Medyan (min.-maks.) |          |
| Test 2 Sonucu | 15            | 11,06±4,36 | 13,00<br>(2,00-16,00) | 15 | 15,46±1,24 | 16,0<br>(12,0-16,0) | <0,001   |

Çizelge 3.5'te de görüldüğü gibi çalışma ve kontrol gruplarının Test 2'deki doğru yanıt ortalamaları bakımından anlamlı bir farklılık vardır ( $p<0,001$ ).

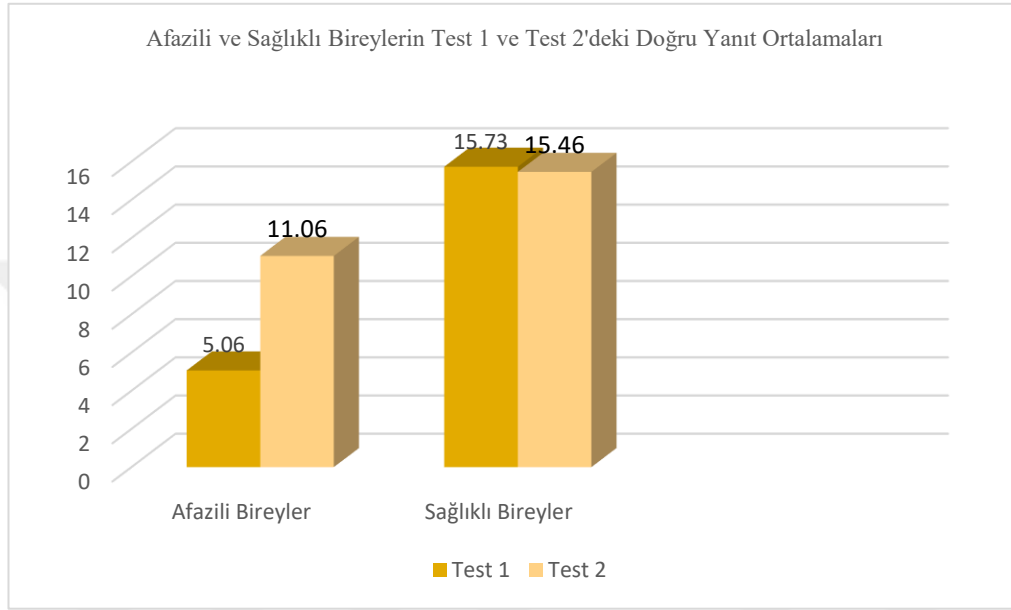
### 3.4. Çalışma ve Kontrol Grubu Test 1 ve Test 2 Sonuçlarının Karşılaştırılması

Çalışma ve kontrol grubuna ait Resimli Deyim Anlama Testi (Test 1) ve Dilsel Deyim Anlama Testi (Test 2) istatistiksel analizleri Çizelge 3.6'da gösterilmiştir.

**Çizelge 3.6.** Çalışma ve Kontrol Grubu Test 1 ve Test 2 İstatistiksel Analizleri

|               | Test 1 |            |                      | n  | Test 2     |                       | p-değeri |
|---------------|--------|------------|----------------------|----|------------|-----------------------|----------|
|               | n      | Ort.±      | Medyan (min.-maks.)  |    | Ort.±      | Medyan (min.-maks.)   |          |
| Çalışma Grubu | 15     | 5,07±3,43  | 6,00<br>(0,00-11,00) | 15 | 11,06±4,36 | 13,00<br>(2,00-16,00) | 0,006    |
| Kontrol Grubu | 15     | 15,73±0,59 | 16,0<br>(14,0-16,0)  | 15 | 15,46±1,24 | 16,0<br>(12,0-16,0)   | 0,414    |

Çizelge 3.6’da da görülebileceği gibi Test 1 ve Test 2 arasında doğru yanıt dağılımları açısından çalışma grubunda anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ( $p<0,006$ ). Fakat kontrol grubunda iki test arasında anlamlı bir farklılık yoktur. ( $p=0,414$ ).



**Şekil 3.1.** Afazili ve Sağlıklı Bireylerin Test 1 ve Test 2 Doğru Yanıt Ortalamaları

Test 1 ve Test 2’den elde edilen veriler doğrultusunda afazili bireylerle sağlıklı bireylerden elde edilen bulgular arasındaki farklılıklar Şekil 3.1’de de açık bir biçimde görülmektedir.

### 3.5. Çalışma ve Kontrol Grubunun Deyim Türüne Göre Doğru Dağılımları

Çalışma ve kontrol grubuna ait 1. ve 2. grup deyimlerin tanımlayıcı istatistikleri Çizelge 3.7’de gösterilmiştir.

**Çizelge 3.7.** Çalışma ve Kontrol Grubu 1. Ve 2. Grup Deyimlerin Tanımlayıcı İstatistikleri

|                      | 1.Grup Deyimler (+nesne) |           |                     | 2.Grup Deyimler (+özne) |           |                     | p-değeri |
|----------------------|--------------------------|-----------|---------------------|-------------------------|-----------|---------------------|----------|
|                      | n                        | Ort.±     | Medyan (min.-maks.) | N                       | Ort.±     | Medyan (min.-maks.) |          |
| <b>Çalışma Grubu</b> | 15                       | 2,06±1,43 | 2,00<br>(0,00-4,00) | 15                      | 3,00±2,56 | 2,00<br>(0,00-7,00) | 0,181    |
| <b>Kontrol Grubu</b> | 15                       | 7,80±0,41 | 8,0<br>(7,00-8,00)  | 15                      | 7,93±0,25 | 8,00<br>(7,00-8,00) | 0,157    |

Çizelge 3.7'ye göre çalışma grubundan elde edilen bulgulara göre 1.Grup deyimler ve 2.Grup deyimler göz önünde bulundurulduğunda, iki grup arasında söz konusu deyimlere ait tanımlayıcı analizleri açısından bakıldığında anlamlı bir fark yoktur. (p=0,181) Kontrol grubunun deyim türlerinden 1.Grup deyimler ve 2.Grup deyimlere ait tanımlayıcı analizleri bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. (p=0,157).

### 3.6. Çalışma Grubunun Deyimlerin Anlamsal Görünümlerine Göre Dağılımları

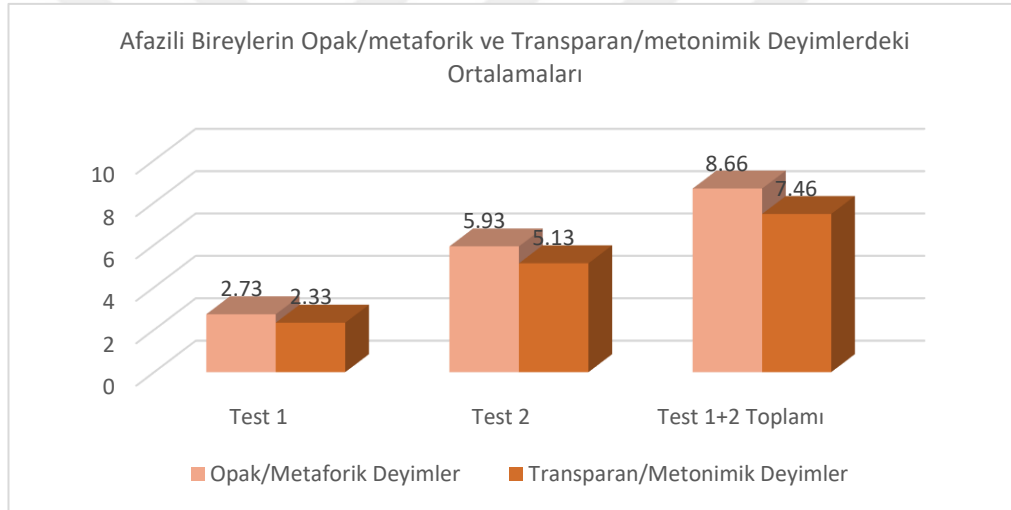
Çalışma grubundan Test 1 ve Test 2'den elde edilen bulgular doğrultusunda deyimlerin anlamsal görünümüne göre dağılımlarına ait tanımlayıcı istatistikler Çizelge 3.8'de gösterilmiştir.

**Çizelge 3.8.** Çalışma Grubu Deyimlerin Anlamsal Görünümlerine Göre Dağılımları

|                               | Opak/Metaforik Deyimler |           |                     | Transparan/Metonimik Deyimler |           |                     | p-değeri |
|-------------------------------|-------------------------|-----------|---------------------|-------------------------------|-----------|---------------------|----------|
|                               | n                       | Ort.±     | Medyan (min.-maks.) | n                             | Ort.±     | Medyan (min.-maks.) |          |
| <b>Test 1</b>                 |                         |           |                     |                               |           |                     |          |
| <b>Çalışma Grubu</b>          | 15                      | 2,73±1,91 | 3,00<br>(0,00-5,00) | 15                            | 2,33±2,06 | 2,00<br>(0,00-7,00) | 0,451    |
| <b>Test 2</b>                 |                         |           |                     |                               |           |                     |          |
| <b>Çalışma Grubu</b>          | 15                      | 5,93±2,46 | 7,00<br>(1,00-8,00) | 15                            | 5,13±2,13 | 5,00<br>(1,00-8,00) | 0,058    |
| <b>Test 1 + Test 2 Toplam</b> |                         |           |                     |                               |           |                     |          |
| <b>Çalışma Grubu</b>          | 15                      | 8,66±2,41 | 9,00<br>(3,00-13,0) | 15                            | 7,46±3,16 | 7,00<br>(3,00-14,0) | 0,076    |

Çizelge 3.8’de de görüldüğü gibi çalışma grubundan Test 1’de elde edilen bulgulara göre, deyimlerin anlamsal görünümüne (opak/metaforik, transparan/metonimik) göre yapılan karşılaştırmada anlamlı bir fark yoktur. ( $p=0,451$ ). Çalışma grubundan Test 2’de elde edilen bulgulara sınırlı düzeyde anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ( $p<0,058$ ). Bunun yanı sıra, çalışma grubunda yer alan katılımcıların her iki testteki opak-metaforik deyimler ile transparan-metonimik deyimler arası skorlarında da sınırlı düzeyde anlamlılık olduğunu söylemek mümkündür ( $p<0,076$ ).

Afazili bireylerin deyimlerin anlamsal görünümüne göre skorları Şekil 3.2’de gösterilmiştir.



Şekil 3.2. Afazili Bireylerin Opak/Metaforik ve Transparan/Metonimik Deyimlerdeki Ortalamaları

Şekil 3.2’de de görüleceği gibi afazili katılımcılar opak-metaforik deyimlerde transparan-metonimik deyimlere oranla daha yüksek skorlar elde etmişlerdir.

### 3.7. Akıcı ve Tutuk Afazili Bireylerin Test 1 ve Test 2 Sonuçlarının Karşılaştırılması

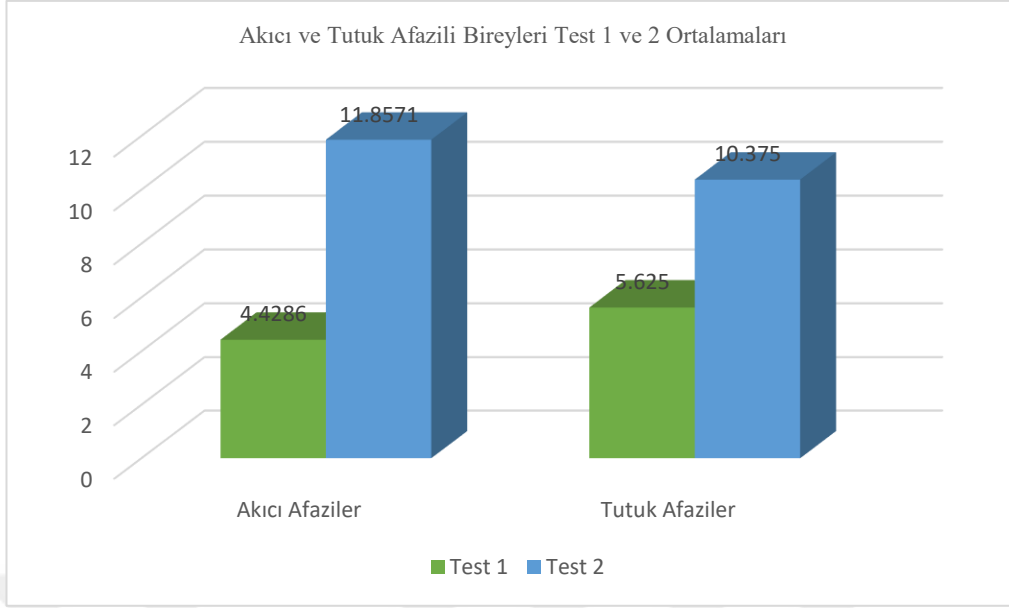
Afazili katılımcılardan Test 1 ve Test 2’den elde edilen bulgular afazi türü değişkeni göz önünde bulundurularak karşılaştırılmış ve sonuçlar Çizelge 3.9’da gösterilmiştir.

**Çizelge 3.9.** Akıcı ve Tutuk Afazili Bireylerin Test 1 ve Test 2 Sonuçları

| Grup   | N  |                           | Test 1               | Test 2                | p-değeri |
|--------|----|---------------------------|----------------------|-----------------------|----------|
| Akcı   | 7  | <b>Medyan (Min.-Max.)</b> | 2,00<br>(0,00-11,00) | 13,00<br>(6,00-15,00) |          |
|        |    | <b>Ortalama±</b>          | 4,43±4,19            | 11,86±3,43            | 0,463    |
| Tutuk  | 8  | <b>Medyan (Min.-Max.)</b> | 6,00<br>(1,00-9,00)  | 11,00<br>(2,00-16,00) |          |
|        |    | <b>Ortalama±</b>          | 5,62±2,77            | 10,37±5,18            | 0,867    |
| Toplam | 15 | <b>Ortalama±</b>          | 5,66±3,43            | 11,06±4,36            |          |

Çizelge 3.9’da gösterildiği gibi, afazili katılımcıların akıcı ve tutuk türleri arasında her iki test sonuçları karşılaştırıldığında, afazi türünün Test 1 ve Test 2 sonuçları ile bir ilişkisi olmadığı tespit edilmiştir. ( p=0,463) ( p=0,867)

Akcı ve tutuk afazi türlerinin test türüne göre karşılaştırılması Şekil 3.3’de gösterilmiştir.



**Şekil 3.3.** Akıcı ve Tutuk Afazili Bireylerin Test 1 ve Test 2 Ortalamaları

Şekil 3.3'te de açık bir şekilde görülebileceği gibi, test türü açısından ele alınacak olursa, her iki afazi türünün de test 2'deki doğru ortalamaları test 1'e oranla artış göstermiştir.

### 3.8. Çalışma ve Kontrol Grubu Yanıt Türleri Dağılımları

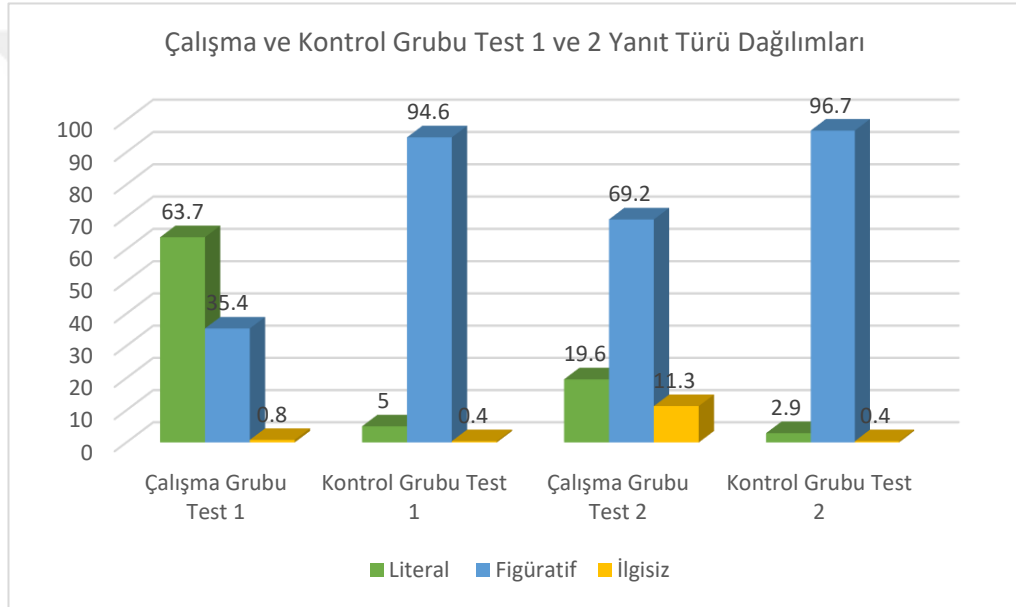
Çalışma ve kontrol grubundan her iki alt testten elde edilen yanıt türleri göz önünde bulundurularak dağılımları belirlenmiş ve istatistiksel analizleri Çizelge 3.10'da gösterilmiştir.

**Çizelge 3.10.** Çalışma ve Kontrol Grubu Yanıt Türlerine Göre Dağılımları

|           | Çalışma Grubu |          | Kontrol Grubu |          |
|-----------|---------------|----------|---------------|----------|
|           | Test 1 %      | Test 2 % | Test 1 %      | Test 2 % |
| Literal   | 63,7          | 19,6     | 5,0           | 2,9      |
| Figüratif | 35,4          | 69,2     | 94,6          | 96,7     |
| İlgisiz   | 0,8           | 11,3     | 0,4           | 0,4      |
| Toplam    | 100,0         | 100,0    | 100,0         | 100,0    |

Çizelge 3.10’a göre, afazili bireylerin Test 1’deki yanıt dağılımlarına bakılacak olursa katılımcıların literal seçeneklere (%63,7) daha fazla yönelmiş olduklarını söylemek mümkündür. Test 2’de ise afazili bireylerin figüratif seçeneğe (%69,2) daha çok yöneldikleri gözlenmektedir. Sağlıklı grup ise her iki alt testte de figüratif seçeneğe yönelmiştir.

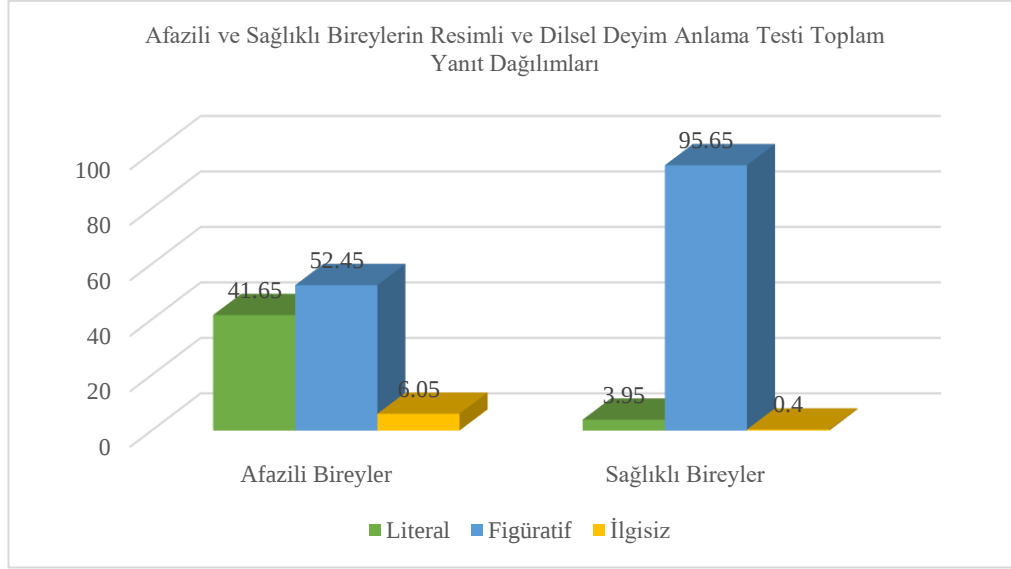
Çalışma ve kontrol grubunun her iki alt testteki doğru yanıt dağılımları Şekil 3.4’te gösterilmiştir.



**Şekil 3.4.** Çalışma ve Kontrol Grubu Test 1 ve Test 2 Yanıt Türü Dağılımları

Şekil 3.4’e göre çalışma grubunun yanıt dağılımları Test 1 ve Test 2’de önemli ölçüde farklılık göstermiştir. Ancak Kontrol grubunda böyle bir farklılık gözlemlenmemiştir.

Afazili ve sağlıklı bireylere ait her iki alt testteki toplam yanıtlarının karşılaştırılması ise Şekil 3.5’te gösterilmiştir.



**Şekil 3.5.** Afazili ve Sağlıklı Bireylerin Resimli ve Dilsel Deyim Anlama Testi Toplam Yanıt Dağılımları

Şekil 3.5'e göre, çalışma ve kontrol grubundan, Test 1 ve Test 2'den elde edilen bulgulara bakılacak olursa, her iki testte vermiş oldukları yanıt türlerine ait toplam skorlara göre afazili grubun literal ve figüratif seçeneklere vermiş olduğu yanıtlar birbirine oldukça yakındır.

### 3.9. Afazili Bireylerin Duygu Türlerine Göre Dağılımları

Afazili bireylerin duygu türlerine göre verdiği doğru yanıtlar Wilcoxon Signed Ranks testi ile karşılaştırılmıştır. Afazili bireylerin deyimlerin duygu türleri ile ilgili tanımlayıcı istatistikleri Çizelge 3.11'de gösterilmiştir.

**Çizelge 3.11.** Deyimlerin Duygu Türlerine Göre Dağılımları

|           | Çalışma Grubu |            |                     |          |
|-----------|---------------|------------|---------------------|----------|
|           | n             | Ort.±      | Medyan (min.-maks.) | P değeri |
| Mutluluk  | 15            | 3,13±1,24  | 3,00<br>(1,00-5,00) | 0,001    |
| Mutsuzluk | 15            | 4,53±1,84  | 5,00<br>(0,00-7,00) |          |
| Korku     | 15            | 2,80±1,37  | 3,00<br>(1,00-6,00) |          |
| Öfke      | 15            | 2,83±1,080 | 3,00<br>(1,00-5,00) |          |

Çizelge 3.11’den de anlaşılacağı gibi, afazili bireyleri duygu türleri göz önüne alınarak oluşturulan deyim sınıflaması çerçevesinde verdiği doğru yanıtları karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır. ( $p<0,001$ ) Yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda mutsuzluk, diğer üç duygudan farklı bulunmuştur. Yapılan ikili karşılaştırmalara göre mutluluk-mutsuzluk arasında p değeri 0,057, korku-mutsuzluk arası p değeri 0,037 ve öfke-mutsuzluk arası p değeri 0,008 bulunmuştur.



#### 4. TARTIŞMA

Bu çalışmada Türk afazili bireylerin duygu bildiren deyimleri anlamlandırma süreçleri incelenmiş ve veriler sağlıklı kontrol grubu ile karşılaştırılarak betimlenmiştir. Bu süreçleri betimlemek için çalışmada iki ölçek geliştirilmiştir; ilk testte belirlenen deyimler resimlerle katılımcılara sunulmuş, ikinci testte ise aynı deyimler dilsel olarak oluşturulmuştur.

Daha önce yapılan çalışmalara benzer olarak (Cacciari ve ark.2006; Papagno ve Caporali, 2007; Papagno ve Genoni, 2004) bu çalışmanın sonucunda, her iki test türünde de afazili grup kontrol grubuna göre daha çok hata yapmıştır ( $p<0,001$ ) ( $p<0,001$ ). Tüm yanıtlar göz önünde bulundurulursa, afazili bireyler sağlıklı bireylere göre daha çok literal seçeneklere yönelmişlerdir. Papagno ve Genoni (2004) ve Papagno ve Caporali (2007) çalışmalarında dil baskılama mekanizmasının bozulmasından bahsetmişlerdir. Afazili bireylerin deyim sözçük anlamına ulaşp daha sonra literal anlamı inhibe edip bir üst işlemlemeye geçememeleri ve deyimleri literal olarak yorumlamaları bu görüşleri destekler niteliktedir.

Afazili bireyler resimli alt testteki deyimlerin büyük bir çoğunluğunu literal (%63) olarak yorumlarken, dilsel alt testte ise daha çok figüratif seçeneğe (%69) yönelmişlerdir. Afazili grubun test 1 ve test 2 skorları arasında anlamlı bir fark ortaya çıkmıştır ( $p=0,006$ ). Buradan da anlaşılaacağı üzere, katılımcılara sunulan test türü elde edilen verileri etkilemektedir. Afazili katılımcılardan resimli testte deyim doğrudan anlamına ulaşmaları beklenmektedir, bir başka deyişle zihinsel sözlükçeden doğrudan anlamına ulaşması beklenmektedir, ancak dilsel testte deyim bir metin içinde verilmiştir ve hastadan ona sunulan üç seçeneğin içinden deyim anlamını bulması istenmektedir. Deyim belli bir durumda verildiği için hastanın deyim anlamına ulaşması daha kolay olduğundan afazili grubun 2.testteki skorları daha yüksektir. Resimli testte literal seçeneğe yönelmelerindeki bir başka neden ise Gibbs ve O'Brien (1990) zihinsel canlandırılabilirlik modelidir. Bu canlandırılabilirlik modeline göre somut kavramlar soyut kavramlara göre daha çok

zihinde canlandırılabilir. Afazili birey deyimlerle karşılaştığı zaman somut olan literal seçeneği, soyut olan figüratif seçeneğe göre zihninde daha kolay bir şekilde canlandırabildiği için doğrudan literal seçeneğe yönelmektedir.

Çalışmamızın bir diğer araştırma sorusu ise, deyimlerin sentaktik özelliklerinin deyim anlamlandırma sürecinde bir etkisi olup olmadığıdır. Daha önce yapılmış olan çalışmalarda üye sayısının afazili bireylerde anlamayı etkilediğini söyleyen pek çok çalışma bulunmaktadır. Thompson ve ark. (1997) afazili bireylerde yapmış oldukları çalışmada iki üyeli eylemlerin üç üyeli eylemlere göre daha kolay algılandığını ileri sürmüştür. Peterson ve ark. (2001) deyimlerin bir bütün olarak zihinde bulunmadıklarını, figüratif anlama ulaştıktan sonra bile sözdizimsel bir işlemlemeye gittiği görüşünü savunmuşlardır. Bu çalışmada deyimlerin üye sayısının anlamlandırma sürecini etkileyebileceği savından yola çıkarak deyimler arasında sentaktik bir farklılık olmaması adına çalışmaya sadece iki üyeli deyimler dahil edilmiş özne alan ve nesne alan eylem öbeği şeklinde iki gruba ayrılmıştır. Elde edilen verilere göre afazili bireyler için deyimlerin sentaktik özelliklerinin (özne+eylem ve nesne+eylem) deyim anlamlandırmaya bir etki etmediği tespit edilmiştir.

Literatürde figüratif dili anlamlandırmada sol yarı küreden ziyade, sağ yarı kürenin önemli katkısı olduğuna dair görüşler ve çalışmalar da bulunmaktadır (Kempner ve ark., 1999; Van Lacker ve Kempner, 1987). Fakat daha yeni çalışmalar bu görüşün aksine sol yarı küre hasarının da figüratif ifadeleri anlamlandırmada ciddi problemler yaşadığını ve sol yarı kürenin figüratif ifadeleri anlamlandırmada önemli bir rolü olduğunu savunmuşlardır (Oliveri ve ark. 2004; Papagno ve ark. 2002). Bu çalışmanın sonucuna göre ise, afazili katılımcıların hepsi yalnızca sol yarı küre lezyonu bulunan katılımcılar olmalarına rağmen, deyim anlamlandırmaları oldukça bozulmuş olduğunu tespit etmişlerdir.

Gagnon ve ark. (2003) 10 sağ, 10 sol yarı küre hasarlı birey ve 20 sağlıklı birey ile yapmış oldukları çalışmada metafor içeren ve metafor içermeyen ifadeleri

işleme süreçlerini incelemişlerdir. Çalışmanın sonuçları sağ yarı kürenin figüratif ifadeleri işlemlemeye özel bir katkısının olmadığını ortaya koymaktadır.

Bottini ve ark. (1994) ise çalışmalarında metaforların işlemlenmesinde sağ yarıkürenin önemli bir rolü olduğu sonucuna varmışlardır. Çalışmalarında afazili bireyler ile sağlıklı bireylere beyin görüntüleme altında tümce anlamlandırma testi uygulanmış ve aktivasyon olan bölgeler saptanmıştır. Literal ve metaforik tümcelerin işlemlenmede sol yarıkürede pek çok alanda (prefrontal ve bazal korteks, orta ve alt temporal girus ve temporal kutup, parietal korteks ve precuneus) aktivasyon gözlemlenmektedir. Metaforik tümcelerin anlamlandırılmasında ise sağ hemisferde çeşitli bölgelerde (prefrontal korteks, orta temporal girus, precuneus ve arka cingulat) önemli aktivasyon gözlemlenmiştir. Böylece literal olmayan tümceleri anlamlandırmada çift taraflı bir nöral sistem aktive olmaktadır.

Hillert ve Buracas (2009), ise deyim anlamlandırma sürecindeki nöral ağları kaydetmek amacıyla yapmış oldukları bir fMRI çalışmasının sonucuna göre sol ventral dorsolateral korteks, Broca alanı (Brodmann 44-45) ve bağlantılı bölgeler (BA 11-47), superior ve medial frontal girus (BA 8-9) bölgelerinin deyim anlamlandırma sürecinde aktive olduğunu kaydetmişlerdir.

Sonuç olarak, deyim işleme sürecinde tek bir yarı kürenin işlevinden bahsetmek doğru değildir. Deyim işleme sürecinde her iki yarı kürenin de prefrontal ve temporal bölgelerinin işlevi olduğu söylenmektedir (Papagno ve Romero-Lauro, 2010; Proverbio ve ark. 2009; Zempleni ve ark. 2007).

Çalışmada ele alınan bir diğer sayıltı ise deyimlerin anlamsal görünümüne göre opak/metaforik, transparan/metonimik sınıflandırmalarının afazili bireylerde anlamlandırmaya bir etkisi olup olmadığıdır. Bazı araştırmacılar afazili bireyler için transparan ve muğlak deyimlerin opak ve muğlak olmayan deyimlere göre yorumlamasının daha güç olduğu görüşünü savunmuşlardır (Papagno ve Caporali, 2007; Cieslicka ve ark., 2011). Aydın ve ark. (2017) ise çalışmalarında 11 sol beyin, 10 sağ beyin hasarlı birey ve 11 sağlıklı bireyi deyim anlamlandırmaları açısından

karşılaştırmış ve afazili grubun sağ beyin hasarlı ve sağlıklı kontrol grubundan daha düşük skorlar elde ettiğini bulmuşlardır. Deyim türüne göre ise transparan ve opak deyimler arasında deyim anlamlandırma açısından anlamlı bir fark olmadığını tespit etmişlerdir. Bu çalışmadaki sınıflandırmada ise deney seti hazırlanırken, sınıflandırma metonimik deyimler transparan, metaforik deyimler ise opak deyimler olacak şeklinde yapılmıştır. Çalışmanın sonucuna göre, semantik görünümlere göre yapmış olduğumuz sınıflama afazili bireylerin test 1'deki deyim anlamlandırma süreçlerinde anlamlı bir fark oluşturmamıştır. ( $p=0,451$ ). Ancak test 2'de opak/metaforik deyimler ile transparan/metonimik deyimler karşılaştırıldığında sınırlı düzeyde anlamlılık elde edilmiştir. ( $p=0,058$ ) Alanyazınla uyumlu olarak, her iki alt testin de toplam skorlarına baktığımızda, afazili bireyler transparan/metonimik deyimlerde, opak/metaforik deyimlere göre daha düşük skorlar elde etmişlerdir. ( $p=0,076$ ) Burada literal anlama daha yakın bir anlama sahip transparan/metonimik deyimlerdeki skorların daha düşük olmasındaki neden ise, transparan/metonimik deyimlerin figüratif anlamı da literal anlama çok yakın olduğu için yanıltıcı bir etkisi olduğu söylenebilmektedir. Hastalar transparan/metonimik deyimlerde doğrudan literal seçeneğe daha fazla yönelmişlerdir. Diğer bir taraftan opak/metaforik deyimlerin figüratif anlamı ile literal anlamı birbirinden çok farklıdır dolayısı ile literal seçenek bir yanıltıcı etken olarak düşünülmemektedir. Deyimin literal anlamı bağlamdan uzaktır. Böylece afazili bireyler opak/metaforik deyimleri anlamlandırmada daha yüksek skorlar elde etmişlerdir.

Afazi türleri açısından ele aldığımızda, çalışma grubunda 7 akıcı (3 anomik, 3 TSA ve 1 kondüksiyon afazisi), 8 tutuk (Broca afazisi) afazili birey bulunmaktadır. Akıcı ve tutuk afazi türleri arasında deyim anlamlandırmaları açısından bir farklılık olup olmadığını betimlemek çalışmamızın hedeflerindendir. Elde edilen sonuçlara göre, afazi türünün test 1 ve test 2 sonuçlarına anlamlı bir etkisi olmadığı tespit edilmiştir ( $p=0,463$ ) ( $p=0,867$ ). Ancak toplam doğru yanıtlara bakacak olursak test 2 için yanıtlar benzer ancak test 1'de tutuk afaziklerin doğru yanıtlarının akıcı afaziklere oranla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bir başka deyişle tutuk afazikler resimli testte figüratif anlama akıcı afaziklerden daha çok ulaşmışlardır. Buradan şöyle bir yargıya varılabilir; tutuk afaziklerin deyimleri anlamlandırmaları

açısından daha yüksek skorlar etmişlerdir ancak akıcı gruptaki afazi türlerine ise sözcük düzeyinde anlaması korunmuş olan bireyler dahil edildiği için genel sonuçlar birbirine yakın çıkmıştır. Elde edilen örneklemin kısıtlılığından dolayı afazi türleri ile ilgili olan değişkenden anlamlı sonuçlar elde edilememiştir.

Figüratif dil anlamlandırma süreçlerini açıklayan yaklaşımlardan biri Giora'nın GSH (Derecelendirilmiş Belirginlik Hipotezi) teorisidir. (Giora, 1997; Giora, 2002). Bu görüşe göre, literal dilin literal olmayan dile karşı bir önceliği yoktur, süreç paralel olarak ilerlemektedir. Giora (1997, 2002) dilsel birimlerin zihinsel sözlükçede bağımsız birimler olarak depolandığını ve işleme sürecinde ise belirgin olanın önce işlendiğini öne sürmektedir. Böylece literal ve figüratif anlam ayrımı gözetmeksizin, belirgin olan (salience) anlamın daha az belirgin olan anlama göre dilsel işlemede daha öncelikli olduğuna dikkat çekmiştir. Bu görüşe göre bilinirlik düzeyi en yüksek olan deyimsel ifadelerin figüratif anlamına ilk önce ulaşılır, bilinirlik düzeyi daha düşük olan deyimsel ifadelerin ise figüratif anlamı yerinde daha belirgin olan literal anlamına ulaşılmaktadır (Gibbs ve ark., 2012). Tüm bu bilgiler ışığında, bu çalışmanın sonuçlarına bakacak olursak, elde edilen veriler Giora'nın Derecelendirilmiş Belirginlik görüşünü destekler niteliktedir. Çalışmada bilinirlik düzeyleri yüksek deyimler kullanılmıştır, aynı zamanda kullanılan deyimlerin hepsi duygu bildiren deyimlerdir. Beden deneyimlerinin de anlamlandırmaya kolaylaştırıcı etkisi olduğu için duygu bildiren deyimler tercih edilmiştir. Böylece afazili grubun her iki alt testinin sonuçları %52,45 lik bir skora sahiptir. Kontrol grubuna oranla skorlar düşük olmakla birlikte sorulan deyimlerin yarısından fazlasına doğru yanıt vermişlerdir. Bir başka açıdan bakılacak olursa, Giora (2002)'nin dereceli belirginlik teorisine göre bağlam figüratif dili aktive etmektedir. Bu çalışmanın sonuçlarına göre ise deyim bağlam içinde verildiği zaman, figüratif anlama daha kolay ulaşıldığı belirlenmiştir. Afazili bireylerin bağlam dışı olan test türünde bağlamla verilen test türüne göre daha düşük puanlar alması Giora'nın bu görüşünü destekler niteliktedir.

Bir diğer araştırma sorusu ise duygu bildiren deyim türlerinin (mutluluk, mutsuzluk, korku, öfke) afazili bireylerde anlamlandırmaya etkisi olup olmadığıdır.

Karmaşık bir sosyo-kültürel durum olan duygu kavramı, figüratif ifadelerle kavramsallaştırılıp açıklanabilmektedir ve insan bedeni bu ifadelerin yapılandırılmasındaki araçlardan biridir (Kövecses, 2010). Pek çok kültürde, duygular vücutta meydana gelen oluşumlar olarak görülmektedir İNSAN BEDENİ DUYGU İÇİN KAPTIR kavramsal metaforu pek çok dünya dillerinde gözlemlenebilen en yaygın metafor türlerinden biri olarak düşünülmektedir (Kövecses, 2000). İnsan bedeni kültürden bağımsız bir nesne değildir ve kültürel işlemler beden deneyimlerini şekillendirmede önemli bir rol oynamaktadır (Gibbs, 2005). Türkiye’de, literatürde duygu metaforları ile ilgili yapılmış çalışmalar bulunmaktadır (Aksan, 2011; Baş, 2017; Akkök, 2017). Ancak duygu bildiren sözcüklerin anlamlandırılma süreçlerini beyin hasarlı bireylerde inceleyen pek fazla çalışma bulunmamaktadır. Joubert ve ark. (2017) yapmış olduğu çalışmada afazi ve alzheimer hastası olan iki ayrı gruba kontrol grubunu sözcük anlamlandırmaları açısından karşılaştırmış, afazili bireylerin duygu bildiren sözcükleri somut sözcüklere göre daha iyi anlamlandırdıkları sonucuna ulaşmıştır. Ancak araştırmalarımız ölçüsünce, alanyazında afazili bireylerin duygu bildiren ifadeleri duygu türlerini anlamlandırma açısından ele alan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda elde edilen verilere bakıldığında, belirlenen dört duygu türünün karşılaştırılması sonucunda anlamlı bir sonuç elde edilmiştir. ( $p<0,001$ ) Sonuçlara göre afazili bireylerin mutsuzluk bildiren deyimlerde diğer duygu türlerine göre daha fazla doğru yanıt vermiş oldukları olduğu tespit edilmiştir. Bir başka deyişle afazili bireyler mutsuzluk bildiren deyimlerin anlamlarına daha kolay erişmektedirler.

Bu çalışmanın katılımcı sayısı, çalışmaya dahil edilen deyim sayısı, deyimlerin anlambilimsel ve sözdizimsel özellikleri açısından sınırlılıkları bulunmaktadır.

## 5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Son zamanlarda alanyazında figüratif dil işleme süreçlerini ele alan pek çok çalışma bulunmaktadır. Figüratif dil türlerinden deyim anlamlandırma üzerine yapılmış çalışmalar ise daha çok sağlıklı bireyler ile yapılmıştır (Akkök, 2007; Akkök ve Uzun, 2018; Uysal ve Gökmen 2016). Ancak beyin hasarlı yani afazik grupta deyim anlamlandırmayı ele alan çok fazla çalışma bulunmamaktadır. Afazili bireyler günlük hayatta sıklıkla kullandığımız figüratif nitelikli ifadeleri işlemede sıkıntılar yaşamaktadır. Bu çalışmada afazili bireylerin figüratif dil anlamlandırma süreçlerini incelemek, akıcı ve tutuk afazi türleri arasındaki farklılıkları saptamak ve bu verileri sağlıklı kontrol grubu ile karşılaştırmak hedeflenmiştir. Bu amaçlar çerçevesinde çalışmaya yön veren araştırma soruları doğrultusunda şu yargılara ulaşılmıştır:

- 1- Afazili bireyler ve sağlıklı bireylerin duygu bildiren deyimleri anlamlandırma süreçleri nasıldır?
- 2- Deyimlerin sentaktik özelliklerinin deyim anlamlandırmaya bir etkisi var mıdır?
- 3- Deyimlerin anlamsal görünüşlerinin deyim anlamlandırmaya bir etkisi var mıdır?
- 4- Akıcı ve tutuk afazi türlerinin deyim anlamlandırmaları açısından bir farklılık var mıdır?
- 5- Test türünün (görsel/dilsel) afazili bireylerin deyim anlamlandırma sürecine bir etkisi var mıdır?
- 6- Duygu bildiren deyim türlerinin (mutluluk, mutsuzluk, korku, öfke) afazili bireylerde anlamlandırmaya etkisi var mıdır?

Bu çalışmadan elde edilen bulgular çerçevesinde, afazili bireylerin kontrol grubu ile karşılaştırıldığında deyim anlamlandırmalarının oldukça etkilenmiş durumda olduğu gözlenmiştir. Günlük hayatta farkında olmadan, çok sık bir şekilde kullandığımız deyimsel ifadeler, afazili bireylerde iletişimsel problemlere neden

olmaktadır. Bu bağlamda, afazili bireylerin anlama ile ilgili yaşadığı güçlükleri gidermek adına, terapi programlarında sözcük düzeyinde semantik çalışmaların dışında deyimssel ifadelerin kodlanması ve anlamsal ağıın kurulmasına yönelik egzersizler de eklenmesi gerekmektedir.

Çalışmanın ikinci araştırma sorusu ise, deyimlerin sentaktik özelliklerinin deyim anlamlandırmaya etkisinin olup olmadığını sorgulamaktadır. Bu bağlamda özne alan birinci grup deyimler ve nesne alan ikinci grup deyimlere verilen yanıtlar incelenmiş ve iki grup arasında bir fark olmadığı ortaya çıkmıştır. İki grup arasında farklılık olmaması, deyimlerin kalıplaşmış ifadeler olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Deyimlerin anlambilimsel görünümünün karşılaştırılması sonucunda transparan/metonimik deyimler ile opak/metaforik deyimler arasında sınırlı düzeyde anlamlı bir farklılık elde edilmiştir. Afazili grubun toplam yanıtlarına bakıldığında opak ve metaforik deyimlerde daha yüksek bir skor elde ettikleri gözlenmiştir. Bu çalışmadaki semantik sınırlılık deyim sayısının ve katılımcı sayısının azlığıdır. 8 transparan ve 8 opak deyim olmak üzere toplam 16 deyim dahil edilmiştir. Aynı zamanda çalışmada duygu bildiren deyimler öfke, korku, mutluluk ve mutsuzluk gibi dört duygu ile sınırlandırılmıştır.

Akıcı ve tutuk afazi türleri arasında deyim anlamlandırmaları açısından yapılan değerlendirmede anlamlı bir farklılık olmamakla birlikte toplam puanlara bakıldığında akıcı afazili bireylerin tutuk afazili bireylere oranla daha düşük puanlar elde ettiği tespit edilmiştir. Bu bağlamda tutuk afazili grubun deyim anlamlandırmasının daha iyi durumda olduğunu söylemek mümkündür.

Çalışmadaki bir başka araştırma sorusu test türünün anlamlandırmaya etkisi olup olmadığıdır. Çalışmada kullanılan iki test arasında afazili bireylerin puanları arasında farklılık bulunmaktadır. Görsel alt test olan Test 1’de katılımcıların deyimleri anlamlandırmaları açısından dilsel alt test olan test 2’ye oranla daha başarısız oldukları tespit edilmiştir.. Bu iki alt test arasındaki farklılık ise deyim

bağlam içerisinde verilmesi ile ortaya çıkan bağlamın anlamlandırmaya olan kolaylaştırıcı etkisini desteklemektedir. Buda gösteriyor ki çalışma Giora'nın Dereceli Belirginlik Hipotezi (GSH) ile uyumludur.

Sonuç olarak, bulgular araştırmaya yön veren araştırma sorularını yanıtlar niteliktedir. Afazili grubun deyim anlamlandırma mekanizması oldukça bozulmuştur. Deyimleri çoğunlukla literal olarak yorumlamaktadırlar. Deyimlerin anlamsal görünümüne göre ise alanyazınla uyumlu olarak afazili bireylerin transparan deyimlerde opak deyimlere göre daha düşük puanlar elde ettiği gözlenmiştir. Afazili bireyler mutsuzluk bildiren deyimleri anlamlandırmada diğer duygu türleri bildiren deyimlere göre daha başarılıdır. Giora (2002)'nın dereceli belirginlik teorisine göre bağlam figüratif dili aktive etmektedir. Bu çalışmanın sonuçlarına göre ise deyim bağlam içinde verildiği zaman, figüratif anlama daha kolay ulaşıldığı belirlenmiştir. Afazili bireylerin bağlam dışı olan test türünde bağlamla verilen test türüne göre daha düşük puanlar alması Giora'nın bu görüşünü destekler niteliktedir.

Bu çalışma afazili bireylerin figüratif dil türlerinden sadece duygu bildiren (mutluluk, mutsuzluk, korku ve öfke) deyimleri anlamlandırmalarını ölçmek üzere sınırlandırılmıştır. Bu çalışmadan hareketle alanyazında yapılabilecek ileriki çalışmalar için şu öneriler getirilebilir:

Bu çalışmada yalnızca iki üyeli deyimler kullanılmıştır. İki üyeli, üç ve daha fazla üyeli deyimlerle bir karşılaştırma da bir başka çalışmanın araştırma sorusu olabilir.

İleri ki çalışmalar için deyim sayısı arttırılarak, farklı duygu türleri içeren deyimler ile duygu bildirmeyen deyimler arasında bir karşılaştırma yapılabilir.

Bu çalışmada deyimler üye sayısı baz alınarak dahil edilmiştir ancak deyimlerin diğer sentaktik özellikleri dikkate alınmamıştır (donukluk, vs). Deyimlerin farklı sentaktik özellikleri bir başka çalışmada incelenebilir.

## ÖZET

### **Türk Afazili Bireylerin Figüratif Dili Anlamlandırma Süreçleri**

Afazi beynin baskın yarı küresinde meydana gelen herhangi bir lezyon sonucu dilsel fonksiyonlarda çeşitli düzeylerde bozulmalar meydana gelmesiyle ortaya çıkan edinilmiş bir dil bozukluğudur Afazi konuşma, anlama, tekrarlama, okuma ve yazma gibi pek çok dilsel fonksiyonlarda bozulmalar meydana getirmektedir (Tanrıdağ, 1995). Dilde meydana gelen bu bozulmalar bireylerin iletişimini güçleştirmektedir. İletişimi güçleştiren en önemli unsurlardan bir de anlama sorunudur. Afazili bireyler günlük hayatta sıklıkla kullandığımız figüratif nitelikli ifadeleri işlemlerde sıkıntılar yaşamaktadır (Cacciari ve ark., 2006; Papagno ve Caporali, 2007; Papagno ve Genoni, 2004). Bu çalışmada afazili bireylerin figüratif dil anlamlandırma süreçlerini incelemek, akıcı ve tutuk afazi türleri arasındaki farklılıkları saptamak ve bu verileri sağlıklı kontrol grubu ile karşılaştırılmak amaçlanmıştır. Çalışmaya afazi tanısı almış 15 birey ve yaş, eğitim durumu ve cinsiyet bakımından eşitlenmiş 15 sağlıklı kontrol grubu dahil edilmiştir. Çalışmada afazili bireylerin figüratif dil becerilerini değerlendirmek için duygu bildiren (mutluluk, mutsuzluk, korku ve öfke) deyimlerden oluşan bir figüratif dil bataryası kullanılmıştır. Çalışmada kullanılan ölçek iki alt testten oluşmaktadır. İlk test deyme ait üç anlamı (literal, figüratif ve ilgisiz) içeren resimlerden oluşan, resimli alt test, ikinci alt test ise aynı deyimlerin dilsel olarak katılımcılara sunulduğu dilsel alt testtir. Oluşturulan bu batarya ile afazili katılımcıların deyimlerin anlamsal ve sözdizimsel özelliklerine göre anlamlandırmaları değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonucunda, afazili bireylerin figüratif dili anlamlandırma becerilerinin kontrol grubuna göre önemli ölçüde düşük olduğu tespit edilmiştir. Afazili bireyler ilgisiz seçeneklerden çok literal seçeneklere yönelmişlerdir. Test türü göz önünde bulundurulduğunda afazili bireyler resimli deyim anlama testinde dilsel deyim anlama testine oranla daha düşük skorlar elde etmişlerdir. Ayrıca afazili bireylerin opak/metaforik deyimlerde, transparan/metonimik deyimlere göre daha yüksek skorlar elde ettiği gözlenmiştir. Duygu türleri açısından ele alınacak olursa, mutsuzluk deyimlerini anlamlandırmada diğer duygu türlerine göre daha başarılı oldukları gözlenmiştir.

**Anahtar Sözcükler:** Afazi, Duygu, Figüratif Dil, İşleme, Türkçe Deyimler Anlamlandırma.

## SUMMARY

### **Figurative Language Comprehension with Turkish Aphasic People**

Aphasia is an acquired language disorder that occurs impairments in the linguistic communication resulting from the lesion in the dominant hemisphere. Impairments of the aphasic individuals are observed in many patterns of language like speaking, understanding, repeating, reading and writing (Tanrıdağ, 1995). These language impairments cause the linguistic communication. One of the elements that makes difficult the communication of individual with other people is the question of understanding. Aphasic people have difficulties in processing the figurative expressions that they experience often in everyday language (Cacciari et al., 2006; Papagno and Caporali, 2007; Papagno and Genoni, 2004). The aim of this study is to investigate the figurative language interpretation processes of aphasic individuals, to determine the differences between aphasia types and to compare these data with the healthy control group. The study included 15 individuals with aphasia, and 15 healthy volunteers, equal to age, education level and gender. In this study, a figurative language battery consisting of emotional idioms like happiness, unhappiness, fear and anger was used to evaluate figurative language skills of individuals with aphasia. The scale used in the study consists of two subtests. The first test consists of pictures containing three meanings of the idiom (literal, figurative and unrelated), is the pictorial subtest and the second subtest is the linguistic subtest in which the same idioms are presented linguistically to the participants. With this battery, idiom comprehension of aphasic participants according to the semantic and syntactic features were evaluated. The study cleared that aphasic individuals had significantly lower figurative language skills than the control group. Individuals with aphasia tended to interpret idioms literal rather than unrelated options. Considering the type of test, aphasic individuals had lower scores in the picture idiom comprehension test than the linguistic idiom comprehension test. In addition, opaque / metaphoric expressions scores of aphasic individuals were higher than transparent / metonymic expressions. In terms of emotion types, unhappiness idioms are more protected than other emotion types.

**Keywords:** Aphasia, Emotion, Figurative Language, Comprehension and Processing, Turkish Idioms

## KAYNAKLAR

- AHRENS K, LIU H, LEE C, GONG S, FANG S, HSU Y (2007). Functional MRI of conventional and anomalous metaphors in Mandarin Chinese. *Brain and Language*, **100**: 163–171.
- AKKÖK EA (2007). Deyimlerin anlambilimsel ve bilişsel özelliklerine göre tahmin Edilebilirliği: Yabancı dilde bir uygulama. *Dil Dergisi*, **138**: 18-33.
- AKKÖK EA (2017). Türkçe Öfke Metaforları. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, **57(1)**.
- AKKÖK EA, UZUN İP (2018). Metaphor Processing İn Turkish:An Eye Mouvement Study. *Mersin University Journal of Linguistics & Literature/Mersin Üniversitesi Dil ve Edebiyat Dergisi*, **15 (1)**.
- AKSAN D (1990). *Her yönüyle dil III*. Ankara: TDK Yayınlar, 100.
- AKSAN D (2009). *Her yönüyle dil: ana çizgileriyle dilbilim (1, 2, 3 ciltler)*. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.
- AKSAN M (2011). The container metaphor in Turkish expressions of anger. *Dil ve Edebiyat Dergisi*, **3(2)**.
- ARDILA A (2014). *Aphasia Handbook*. USA:Florida International University.
- AYDIN B, BARİN M, YAĞIZ O (2017). Comprehension of Idioms in Turkish Aphasic Participants. *Journal of Psycholinguistic Research*, **46(6)**: 1485-1507.
- BAŞ M (2017). The metaphoric conceptualization of emotion through heart idioms in Turkish. *Cognitive Semiotics*, **10(2)**: 121-139.
- BOSCO FM, PAROLA A, VALENTİNİ MC, MORESE R (2017). Neural correlates underlying the comprehension of deceitful and ironic communicative intentions. *Cortex*, **94**: 73-86.
- BOTTINI G, CORCORAN R, STERZI R, PAULESU E, SCHENONE P, SCARPA P, FRACKOWIAC R S J, FRITH CD (1994). The role of the right hemisphere in the interpretation of figurative aspects of language. A positron emission tomography activation study. *Brain*, **117**: 1241–1253.
- CACCIARI C, GLUCKSBERG S (1995). Understanding idioms: Do visual images reflect figurative meanings? *European Journal of Cognitive Psychology*, **7(3)**: 283–305.

- CACCIARI C, LEVORATO M (1998). The effect of semantic analyzability of idioms in metalinguistic tasks. *Metaphor and Symbol*, **13(3)**: 159-177.
- CACCIARI C, PAPAGNO C (2012). Neuropsychological and neurophysiological correlates of idiom understanding: How many hemispheres are involved. *The Handbook of the Neuropsychology of Language*, 368-385.
- CACCIARI C, REATÌ F, COLOMBO MR, PADOVANI R, RIZZO S, PAPAGNO C (2006). The comprehension of ambiguous idioms in aphasic patients. *Neuropsychologia*, **44(8)**: 1305-1314.
- CIESLICKA AB, RATAJ K, JAWORSKA-PASTERKA D (2011). Figurative language impairment in aphasic patients. *Neuropsychiatria i Neuropsychologia*, **6(1)**: 1-10.
- DAMASIO AR (1992). Aphasia. *New England Journal of Medicine*, **326(8)**: 531– 539.
- ELBAUM J, BENSON D (2007). *Acquired brain injury*. Springer.
- ERGENÇ İ (2008) Dilin Beyindeki Gerçekleşimi ve Konuşma Eylemi: *Kognitif Nörobilimler*. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi, 169–185.
- FRIEDERICI AD (2017). *Language in Our Brain: The Origins of a Uniquely Human Capacity*, Cambridge: MIT Press.
- GAGNON L, GOULET P, GIROUX F, & JOANETTE Y (2003). Processing of metaphoric and non-metaphoric alternative meanings of words after right- and left-hemispheric lesion. *Brain and Language*, **87(2)**: 217–226.
- GIBBS J, GIBBS Jr RW, COLSTON HL (2012). *Interpreting figurative meaning*. Cambridge University Press.
- GIBBS JRW (2005). *Embodiment and cognitive science*. Cambridge University Press.
- GIBBS JRW, GIBBS RW, GIBBS J (1994). *The poetics of mind: Figurative thought, language, and understanding*. Cambridge University Press.
- GIBBS JRW, O'BRIEN JE (1990). Idioms and mental imagery: The metaphorical motivation for idiomatic meaning. *Cognition*, **36(1)**: 35-68.
- GIBBS R (1984). Literal meaning and psychological theory. *Cognitive Science*, **8(3)**: 275–304.
- GIBBS R (2002). A new look at literal meaning in understanding what speakers say and implicate. *Journal of Pragmatics* (**34**): 457-486.

- GIORA R (1997). Understanding figurative and literal language: The graded salience hypothesis. *Cognitive Linguistics (includes Cognitive Linguistic Bibliography)*, **8(3)**: 183-206.
- GIORA R (2002). Literal vs. figurative language: Different or equal?. *Journal of pragmatics*, **34(4)**: 487-506.
- GLUCKSBERG S (1991). Beyond Literal Meanings: The Psychology of Allusion. *Psychological Science*, **2(3)**: 146–152.
- GRICE P (1989). Studies in the way of words. *Handbook of Psycholinguistics*. (Eds. Matthew, Y., Traxler, J. & Morton, A). 2nd Edition. *Harvard University Press, Cambridge*.
- HILLERT DG, BURACAS GT (2009). The neural substrates of spoken idiom comprehension. *Language and Cognitive Processes*, **24(9)**:1370–1391.
- JOUBERT S, VALLET GT, MONTEBAULT M, BOUKADI M, WILSON MA, LAFORCE RJ, ROULEAU I, BRAMBATI SM (2017). Comprehension of concrete and abstract words in semantic variant primary progressive aphasia and alzheimer's disease: A behavioral and neuroimaging study. *Brain and Language*, 93-102.
- KARAMAN Y (2000). *Lisan Bozuklukları*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları.
- KASPARIAN K (2013). Hemispheric differences in figurative language processing: Contributions of neuroimaging methods and challenges in reconciling current empirical findings. *Journal of Neurolinguistics*, **26(1)**: 1–21.
- KEMPLER D, VAN LANCKER DVM, BATES E (1999). Idiom comprehension in children and adults with unilateral brain damage. *Developmental Neuropsychology*, **15**: 327–349.
- KOVECSES Z (2010). *Metaphor: A Practical Introduction*. New York: Oxford University Press.
- KOVECSES Z, SZABCO P (1996). Idioms: A View from Cognitive Semantics. *Applied Linguistics*, **17(3)**: 326–355.
- LAKOFF G, JOHNSON M (1980a). Conceptual metaphor in everyday language. *The journal of Philosophy*, **77(8)**:453-486.
- LAKOFF G, JOHNSON M (1980b). The metaphorical structure of the human conceptual system. *Cognitive Science*, **4(2)**: 195-208.
- LAKOFF G, JOHNSON M (2003). *Metaphors We live by*. Chicago: University of Chicago Press.

- LAURO LJR, TETTAMANTI M, CAPPAS SF, PAPAGNO C (2008). Idiom comprehension: A prefrontal task?. *Cerebral Cortex*, **18(1)**: 162-170.
- LEE SS, DAPRETTO M (2006). Metaphorical vs. literal word meanings: fMRI evidence against a selective role of the right hemisphere. *NeuroImage*, **29(2)**: 536-544.
- LURIA AR (1976). *Basic problems of neurolinguistics*. (Trans B. Haigh).
- MASHAL N, FAUST M, HENDLER T (2005). The role of the right hemisphere in processing nonsalient metaphorical meanings: Application of principal components analysis to fMRI data. *Neuropsychologia*, **43(14)**: 2084-2100.
- MASHAL N, FAUST M, HENDLER T, JUNG-BEEMAN M (2007). An fMRI investigation of the neural correlates underlying the processing of novel metaphoric expressions. *Brain and language*, **100(2)**: 115-126.
- MASHAL N, FAUST M, HENDLER T, JUNG-BEEMAN M. (2009). An fMRI study of processing novel metaphoric sentences. *Laterality*, **14(1)**: 30-54.
- MILBURN E, WARREN T, DICKEY MW (2018). Idiom comprehension in aphasia: Literal interference and abstract representation. *Journal of Neurolinguistics*, **47**: 16-36.
- OLIVERI M, ROMERO L, PAPAGNO C (2004). Left but not right temporal involvement in opaque idiom comprehension: A repetitive transcranial magnetic stimulation study. *Journal of cognitive Neuroscience*, **16(5)**: 848-855.
- PAPAGNO C, CAPORALI A (2007). Testing idiom comprehension in aphasic patients: The effects of task and idiom type. *Brain and Language*, **100(2)**: 208-220.
- PAPAGNO C, GENONI A (2004). The role of syntactic competence in idiom comprehension: a study on aphasic patients. *Journal of Neurolinguistics*, **17(5)**: 371-382.
- PAPAGNO C, OLIVERI M, ROMERO L (2002). Neural correlates of idiom interpretation. *Cortex*, **38**: 895-898.
- PAPAGNO C, ROMERO-LAURO LJ (2010). The neural basis of idiom processing: Neuropsychological, neurophysiological and neuroimaging evidence. *Riv Ling*, **22**: 21-40.
- PETERSON RR, BURGESS C, DELL GS, EBERHARD KM (2001). Dissociation between syntactic and semantic processing during idiom comprehension. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition*, **27(5)**: 1223.

- PROVERBIO AM, CROTTI N, ZANI A, ADORNI R (2009). The role of left and right hemispheres in the comprehension of idiomatic language: an electrical neuroimaging study. *BMC Neuroscience*, **10(1)**: 116.
- SELA T, IVRY RB, LAVIDOR M (2012). Prefrontal control during a semantic decision task that involves idiom comprehension: a transcranial direct current stimulation study. *Neuropsychologia*, **50(9)**: 2271-2280.
- SIDTIS DVL, YANG S (2016). Formulaic language performance in left- and right-hemisphere damaged patients: structured testing. *Aphasiology*, **31(1)**: 82– 99.
- STEMMER B, WHITAKER HA (2008). Handbook of the Neuroscience of Language. *Elsevier*.
- STRINGARIS AK, MEDFORD N, GIORA R, GIAMPIETRO VC, BRAMMER M J, DAVID AS (2006). How metaphors influence semantic relatedness judgements: The role of the right frontal cortex. *NeuroImage*, **33(2)**: 784-793.
- TANRIDAĞ O (1995). *Afazi*. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri.
- THOMPSON CK, LANGE CKL, SCHNEIDER SL, SHAPIRO LP (1997). ‘Agrammatic and non-brain-damaged subjects’ verb and verb argument structure production’. *Aphasiology*, **11(4-5)**: 473-490.
- UYSAL H, GÖKMEN SG (2016). Tek Dilli Çocuklarda Deyimlerin Anlamlandırılması ve Öntürlük Etkisi. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Dergisi*, **56(1)**.
- VAN LANCKER D, KEMPLER D (1987). Comprehension of familiar phrases by left but not by right hemisphere damaged patients. *Brain and Language*, **32**: 265–277.
- VULCHANOVA M, MİLBURN E, VULCHANOV V, BAGGIÒ G (2019). Boon or Burden? The role of compositional meaning in figurative language processing and acquisition. *Journal of Logic, Language and Information*, **28(2)**: 359-387.
- YANG FG, FULLER J, KHODAPARAST N, KRAWEZYK DC (2010). Figurative language processing after traumatic brain injury in adults: A preliminary study. *Neuropsychologia*, **48(7)**: 1923–1929.
- YULE G (2010). *The Study of Language*. New York:Cambridge University Press.
- ZEMPLENİ MZ, HAVERCORT M, RENKEN R, STOWE LA (2007). Evidence for bilateral involvement in idiom comprehension: An fMRI study. *Neuroimage*, **34(3)**: 1280-1291.

## EKLER

### EK-1. Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu

#### TÜRK AFAZİLİ BİREYLERİN FİGÜRATİF DİLİ ANLAMLANDIRMA SÜREÇLERİ

Sayın gönüllü,

Ankara Üniversitesi Kulak Burun Boğaz ABD, Odyoloji ve Konuşma Bozuklukları bölümü yüksek lisans programı öğrencisi Pınar Civak Tan tarafından planlanmış olan yukarıda adı yazılı araştırmaya katılmak üzere davet edilmiş bulunuyorsunuz. Bu araştırmada yer almayı kabul etmeden önce, araştırmanın ne amaçla yapılmak istendiğini anlamanız ve kararınızı bu bilgilendirme çerçevesinde özgürce vermeniz gerekmektedir.

Bu çalışmanın amacı; Afazili bireylerin iletişimini güçleştiren figüratif nitelikli sözceleri anlamlandırma süreçlerini betimlemek ve bu verileri sağlıklı kontrol grubu ile karşılaştırmaktır. Bu araştırmaya katılmanız gönüllülük esasına dayalıdır. Bu form aracılığı ile elde edilecek bilgiler gizli kalacaktır ve sadece araştırma amacıyla (veya “bilimsel amaçlar için”) kullanılacaktır. Çalışmaya katılmamayı tercih edebilirsiniz veya çalışmaya başladıktan sonra çalışmayı kendi isteğinizle sonlandırabilirsiniz.

Bu çalışmada 25-70 yaş arası 15 (Kadın-Erkek) afazi tanısı almış gönüllü katılımcı yer alacaktır. Çalışmamız size fizyolojik, psikolojik, nörolojik herhangi bir problem yaşatmayacak bazı davranışsal testlerden oluşmaktadır. Bu davranışsal testler size sorulan sorulara ve gösterilecek olan resimlere vereceğiniz yanıtlardan oluşmaktadır. Bu testlerden aldığınız sonuçlara göre iletişim güçlüğü yaşayan afazili bireylerin anlama sorunlarına yönelik çözümlemeler sunulacaktır. Aralarında belli süreler bulunan bölümler halinde gerçekleştirilecek olan deneylere ilişkin açıklamalar:

1. Araştırmanın ilk deneyi olan resimli deyim anlama deneyi, katılımcılarla karşılıklı diyalog şeklinde gerçekleştirilecektir. Bu aşamada katılımcılardan sunulan resimlerle deyimleri eşleştirmeleri istenecektir.
2. Araştırmanın ikinci deneyinde ise katılımcılardan duygu bildiren figüratif içerikli tümceler hem yazılı hem işitsel olarak sunulacaktır. Daha sonra uygulayıcı katılımcıya üç farklı seçenek sunup, figüratif tümceye anlam olarak en yakın olan seçeneği seçmesini beklenmektedir.

Çalışmamızın süresi Mart 2019-Mart 2020 olarak planlanmıştır. Bu araştırmada yer almak tümüyle sizin isteğinize bağlıdır. Araştırmada yer almayı reddedebilirsiniz ya da başladıktan sonra yarıda bırakabilirsiniz. Bu araştırmanın sonuçları bilimsel amaçlarla kullanılacaktır ve herhangi bir riski bulunmamaktadır. Araştırmadan çekilmeniz ya da araştırmacı tarafından araştırmadan çıkarılmanız halinde, sizle ilgili veriler kullanılmayacaktır. Ancak veriler bir kez anonimleştikten sonra araştırmadan çekilmeniz mümkün olmayacaktır. Sizden elde edilen tüm bilgiler gizli tutulacak, araştırma yayınlandığında da varsa kimlik bilgilerinizin gizliliği korunacaktır. Çalışmaya katılmanız halinde size herhangi bir ücret ödenmeyecektir.

Yukarıda yer alan ve araştırmaya başlanmadan önce gönüllülere verilmesi gereken bilgileri içeren metni okudum (ya da sözlü olarak dinledim). Eksik kaldığını düşündüğüm konularda sorularımı araştırmacılara sordum ve doyurucu yanıtlar aldım. Yazılı ve sözlü olarak tarafıma sunulan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anladığım kanısındayım. Çalışmaya katılmayı isteyip istemediğim konusunda karar vermem için yeterince zaman tanındı. Bu koşullar altında, araştırma kapsamında elde edilen şahsıma ait bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını, gizlilik kurallarına uyulmak kaydıyla sunulmasını ve yayınlanmasını, hiçbir baskı ve zorlama altında kalmaksızın, kendi özgür irademle kabul ettiğimi beyan ederim.

Tarih : .. / .. / ....

Katılımcının (Yakını) Adı/Soyadı

İmza:

Tarih : .. / .. / ....

Araştırmacının Adı/Soyadı

İmza:

## BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU

### TÜRK AFAZİLİ BİREYLERİN FİGÜRATİF DİLİ ANLAMLANDIRMA SÜREÇLERİ

Sayın gönüllü,

Ankara Üniversitesi Kulak Burun Boğaz ABD, Odyoloji ve Konuşma Bozuklukları bölümü yüksek lisans programı öğrencisi Pınar Cıvak Tan tarafından planlanmış olan yukarıda adı yazılı araştırmaya katılmak üzere davet edilmiş bulunuyorsunuz. Bu araştırmada yer almayı kabul etmeden önce, araştırmanın ne amaçla yapılmak istendiğini anlamanız ve kararınızı bu bilgilendirme çerçevesinde özgürce vermeniz gerekmektedir.

Bu çalışmanın amacı; Afazili bireylerin iletişimini güçleştiren figüratif nitelikli sözceleeri anlamlandırma süreçlerini betimlemek ve bu verileri sağlıklı kontrol grubu ile karşılaştırmaktır. Bu araştırmaya katılmanız gönüllülük esasına dayalıdır. Bu form aracılığı ile elde edilecek bilgiler gizli kalacaktır ve sadece araştırma amacıyla (veya “bilimsel amaçlar için”) kullanılacaktır. Çalışmaya katılmamayı tercih edebilirsiniz veya çalışmaya başladıktan sonra çalışmayı kendi isteğinizle sonlandırabilirsiniz.

Bu çalışmada 25-70 yaş arası 15 (Kadın-Erkek) sağlıklı gönüllü katılımcı yer alacaktır. Çalışmamız size fizyolojik, psikolojik, nörolojik herhangi bir problem yaşatmayacak bazı davranışsal testlerden oluşmaktadır. Bu davranışsal testler size sorulan sorulara ve gösterilecek olan resimlere vereceğiniz yanıtlardan oluşmaktadır. Bu testlerden aldığınız sonuçlara göre iletişim güçlüğü yaşayan afazili bireylerin anlama sorunlarına yönelik çözümlemeler sunulacaktır. Aralarında belli süreler bulunan bölümler halinde gerçekleştirilecek olan deneylere ilişkin açıklamalar:

3. Araştırmanın ilk deneyi olan resimli deyim anlama deneyi, katılımcılarla karşılıklı diyalog şeklinde gerçekleştirilecektir. Bu aşamada katılımcılardan sunulan resimlerle metaforları eşleştirmeleri istenecektir.
4. Araştırmanın ikinci deneyinde ise katılımcılardan duygu bildiren figüratif içerikli tümceler hem yazılı hem işitsel olarak sunulacaktır. Daha sonra uygulayıcı katılımcıya üç farklı seçenek sunup, figüratif tümceye anlam olarak en yakın olan seçeneği seçmesini beklenmektedir.

Çalışmamızın süresi Mart 2019-Mart 2020 olarak planlanmıştır. Bu araştırmada yer almak tümüyle sizin isteğinize bağlıdır. Araştırmada yer almayı reddedebilirsiniz ya da başladıktan sonra yarıda bırakabilirsiniz. Bu araştırmanın sonuçları bilimsel amaçlarla kullanılacaktır ve herhangi bir riski bulunmamaktadır. Araştırmadan çekilmeniz ya da araştırmacı tarafından araştırmadan çıkarılmanız halinde, sizle ilgili veriler kullanılmayacaktır. Ancak veriler bir kez anonimleştikten sonra araştırmadan çekilmeniz mümkün olmayacaktır. Sizden elde edilen tüm bilgiler gizli tutulacak, araştırma yayınlandığında da varsa kimlik bilgilerinizin gizliliği korunacaktır. Çalışmaya katılmanız halinde size herhangi bir ücret ödenmeyecektir.

Yukarıda yer alan ve araştırmaya başlanmadan önce gönüllülere verilmesi gereken bilgileri içeren metni okudum (ya da sözlü olarak dinledim). Eksik kaldığını düşündüğüm konularda sorularımı araştırmacılara sordum ve doyurucu yanıtlar aldım. Yazılı ve sözlü olarak tarafıma sunulan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anladığım kanısındayım. Çalışmaya katılmayı isteyip istemediğim konusunda karar vermem için yeterince zaman tanındı. Bu koşullar altında, araştırma kapsamında elde edilen şahsıma ait bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını, gizlilik kurallarına uyulmak kaydıyla sunulmasını ve yayınlanmasını, hiçbir baskı ve zorlama altında kalmaksızın, kendi özgür irademle kabul ettiğimi beyan ederim.

Tarih : .. / .. / ....

Katılımcının (Yakını) Adı/Soyadı

İmza:

Tarih : .. / .. / ....

Araştırmacının Adı/Soyadı

İmza:

## EK-2. Etik Kurul Karar Formu

### KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU KARAR FORMU

|                                  |                                                                |
|----------------------------------|----------------------------------------------------------------|
| ARAŞTIRMANIN AÇIK ADI            | Türk Afazili Bireylerin Figüratif Dili Anlamlandırma Süreçleri |
| VARSA ARAŞTIRMANIN PROTOKOL KODU |                                                                |

|                      |                  |                                                                         |
|----------------------|------------------|-------------------------------------------------------------------------|
| ETİK KURUL BİLGİLERİ | ETİK KURULUN ADI | Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu       |
|                      | AÇIK ADRESİ:     | Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Morfoloji Binası 06100 Sıhhiye/ANKARA |
|                      | TELEFON          | 0312 595 82 27                                                          |
|                      | FAKS             | 0312 310 63 70                                                          |
|                      | E-POSTA          | etik@medicine.ankara.edu.tr                                             |

|                   |                                                                                        |                                                                                |                                       |                                            |
|-------------------|----------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------|--------------------------------------------|
| BAŞVURU BİLGİLERİ | KOORDİNATÖR/SORUMLU ARAŞTIRMACI UNVANI/ADI/SOYADI                                      | Prof.Dr.M.Kürşat GÖKCAN                                                        |                                       |                                            |
|                   | KOORDİNATÖR/SORUMLU ARAŞTIRMACININ UZMANLIK ALANI                                      | Kulak Burun Boğaz Hastalıkları                                                 |                                       |                                            |
|                   | KOORDİNATÖR/SORUMLU ARAŞTIRMACININ BULUNDUĞU MERKEZ                                    | Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Kulak Burun Boğaz Hastalıkları Anabilim Dalı |                                       |                                            |
|                   | VARSA İDARI SORUMLU UNVANI/ADI/SOYADI                                                  |                                                                                |                                       |                                            |
|                   | DESTEKLEYİCİ                                                                           |                                                                                |                                       |                                            |
|                   | PROJE YÜRÜTÜCÜSÜ UNVANI/ADI/SOYADI (TÜBİTAK vb. gibi kaynaklardan destek alanlar için) |                                                                                |                                       |                                            |
|                   | DESTEKLEYİCİNİN YASAL TEMSİLCİSİ                                                       |                                                                                |                                       |                                            |
|                   | ARAŞTIRMANIN FAZİ VE TÜRÜ                                                              | FAZ 1                                                                          | <input type="checkbox"/>              |                                            |
|                   |                                                                                        | FAZ 2                                                                          | <input type="checkbox"/>              |                                            |
|                   |                                                                                        | FAZ 3                                                                          | <input type="checkbox"/>              |                                            |
|                   |                                                                                        | FAZ 4                                                                          | <input type="checkbox"/>              |                                            |
|                   |                                                                                        | Gözlemsel ilaç çalışması                                                       | <input type="checkbox"/>              |                                            |
|                   |                                                                                        | Tıbbi cihaz klinik araştırması                                                 | <input type="checkbox"/>              |                                            |
|                   |                                                                                        | İn vitro tıbbi tanı cihazları ile yapılan performans değerlendirme çalışmaları | <input type="checkbox"/>              |                                            |
|                   |                                                                                        | İlaç dışı klinik araştırma                                                     | <input type="checkbox"/>              |                                            |
|                   |                                                                                        | Diğer ise belirtiniz: Vaka-Kontrol Araştırması                                 |                                       |                                            |
|                   | ARAŞTIRMAYA KATILAN MERKEZLER                                                          | TEK MERKEZ <input checked="" type="checkbox"/>                                 | ÇOK MERKEZLİ <input type="checkbox"/> | ULUSAL <input checked="" type="checkbox"/> |
|                   |                                                                                        |                                                                                |                                       | ULUSLARARASI <input type="checkbox"/>      |

Etik Kurul Başkanının  
Unvanı/Adı/Soyadı: Prof.Dr.Mehmet MELLİ  
İmza:

*M. Mellî*

Funda BAYKAL KILIÇ  
ADLİYE Klinik Araştırma Etik Kurulu  
Asil Üyeli

Not: Etik kurul başkanı, imzasının yer almadığı her sayfaya imza atmalıdır.

**KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU KARAR FORMU**

|                                  |                                                                |
|----------------------------------|----------------------------------------------------------------|
| ARAŞTIRMANIN AÇIK ADI            | Türk Afazili Bireylerin Figüratif Dili Anlamlandırma Süreçleri |
| VARSA ARAŞTIRMANIN PROTOKOL KODU |                                                                |

| DEĞERLENDİRİLEN BELGELER       | Belge Adı                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        | Tarihi                   | Versiyon Numarası | Dili                                                                                              |
|--------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------|-------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                | ARAŞTIRMA PROTOKOLÜ                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |                          |                   | Türkçe <input type="checkbox"/> İngilizce <input type="checkbox"/> Diğer <input type="checkbox"/> |
|                                | BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |                          |                   | Türkçe <input type="checkbox"/> İngilizce <input type="checkbox"/> Diğer <input type="checkbox"/> |
|                                | OLGU RAPOR FORMU                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |                          |                   | Türkçe <input type="checkbox"/> İngilizce <input type="checkbox"/> Diğer <input type="checkbox"/> |
|                                | ARAŞTIRMA BROŞÜRÜ                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                          |                   | Türkçe <input type="checkbox"/> İngilizce <input type="checkbox"/> Diğer <input type="checkbox"/> |
| DEĞERLENDİRİLEN DİĞER BELGELER | Belge Adı                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |                          | Açıklama          |                                                                                                   |
|                                | SİGORTA                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          | <input type="checkbox"/> |                   |                                                                                                   |
|                                | ARAŞTIRMA BÜTÇESİ                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                | <input type="checkbox"/> |                   |                                                                                                   |
|                                | BİYOLOJİK MATERYEL TRANSFER FORMU                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                | <input type="checkbox"/> |                   |                                                                                                   |
|                                | İLAN                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             | <input type="checkbox"/> |                   |                                                                                                   |
|                                | YILLIK BİLDİRİM                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  | <input type="checkbox"/> |                   |                                                                                                   |
|                                | SONUÇ RAPORU                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     | <input type="checkbox"/> |                   |                                                                                                   |
|                                | GÜVENLİLİK BİLDİRİMLERİ                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          | <input type="checkbox"/> |                   |                                                                                                   |
|                                | DİĞER:                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           | <input type="checkbox"/> |                   |                                                                                                   |
| KARAR BİLGİLERİ                | Karar No:07-542-19                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               | Tarih:08 Nisan 2019      |                   |                                                                                                   |
|                                | Yukarıda bilgileri verilen başvuru dosyası ile ilgili belgeler araştırmanın/çalışmanın gereke, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş ve uygun bulunmuş olup araştırmanın/çalışmanın başvuru dosyasında belirtilen merkezde gerçekleştirilmesinde etik ve bilimsel sakınca bulunmadığına toplantıya katılan etik kurul üye tam sayısının salt çoğunluğu ile karar verilmiştir. |                          |                   |                                                                                                   |

| KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU |                                                                                                        |
|---------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| ETİK KURULUN ÇALIŞMA ESASI      | İlaç ve Biyolojik Ürünlerin Klinik Araştırmaları Hakkında Yönetmelik, İyi Klinik Uygulamaları Kılavuzu |
| BASKANIN UNVANI / ADI / SOYADI: | Prof.Dr.Mehmet MELLİ                                                                                   |

| Unvanı/Adı/Soyadı          | Uzmanlık Alanı                | Kurumu                                    | Cinsiyet                                                         | Araştırma ile ilişkisi                                           | Katılım *                                                        | İmza                 |
|----------------------------|-------------------------------|-------------------------------------------|------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------|----------------------|
| Prof.Dr.Mehmet MELLİ       | Farmakoloji                   | A.Ü. Tıp Fakültesi                        | E <input checked="" type="checkbox"/> K <input type="checkbox"/> | E <input type="checkbox"/> H <input checked="" type="checkbox"/> | E <input checked="" type="checkbox"/> H <input type="checkbox"/> | <i>M. Mellî</i>      |
| Prof.Dr.İrfan SOYKAN       | Gastroenteroloji              | A.Ü. Tıp Fakültesi                        | E <input checked="" type="checkbox"/> K <input type="checkbox"/> | E <input type="checkbox"/> H <input checked="" type="checkbox"/> | E <input checked="" type="checkbox"/> H <input type="checkbox"/> | <i>M. Soykan</i>     |
| Prof.Dr.Serdar ÖZTÜRK      | Tıbbi Biyokimya               | A.Ü. Tıp Fakültesi                        | E <input checked="" type="checkbox"/> K <input type="checkbox"/> | E <input type="checkbox"/> H <input checked="" type="checkbox"/> | E <input checked="" type="checkbox"/> H <input type="checkbox"/> | <i>S. Öztürk</i>     |
| Prof.Dr. Levent YAZICIOĞLU | Kalp ve Damar Cerrahisi       | A.Ü. Tıp Fakültesi                        | E <input checked="" type="checkbox"/> K <input type="checkbox"/> | E <input type="checkbox"/> H <input checked="" type="checkbox"/> | E <input checked="" type="checkbox"/> H <input type="checkbox"/> | <i>L. Yazıcıoğlu</i> |
| Prof.Dr.Şule ŞENGÜL        | Nefroloji                     | A.Ü. Tıp Fakültesi                        | E <input type="checkbox"/> K <input checked="" type="checkbox"/> | E <input type="checkbox"/> H <input checked="" type="checkbox"/> | E <input checked="" type="checkbox"/> H <input type="checkbox"/> | <i>S. Şengül</i>     |
| Prof.Dr.İnci İLHAN         | Ruh Sağlığı ve Hastalıkları   | A.Ü. Tıp Fakültesi                        | E <input type="checkbox"/> K <input checked="" type="checkbox"/> | E <input type="checkbox"/> H <input checked="" type="checkbox"/> | E <input type="checkbox"/> H <input checked="" type="checkbox"/> | <i>I. İlhan</i>      |
| Prof.Dr.Serap SIVRI        | Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları | H.Ü. Tıp Fakültesi                        | E <input type="checkbox"/> K <input checked="" type="checkbox"/> | E <input type="checkbox"/> H <input checked="" type="checkbox"/> | E <input checked="" type="checkbox"/> H <input type="checkbox"/> | <i>S. Sivri</i>      |
| Prof.Dr.Zarife ŞENOC AK    | Hukuk                         | A.Ü. Hukuk Fakültesi                      | E <input type="checkbox"/> K <input checked="" type="checkbox"/> | E <input type="checkbox"/> H <input checked="" type="checkbox"/> | E <input type="checkbox"/> H <input checked="" type="checkbox"/> | <i>Z. Şenocak</i>    |
| Prof.Dr.Banu ÇAKIR         | Halk Sağlığı                  | H.Ü. Tıp Fakültesi                        | E <input type="checkbox"/> K <input checked="" type="checkbox"/> | E <input type="checkbox"/> H <input checked="" type="checkbox"/> | E <input type="checkbox"/> H <input checked="" type="checkbox"/> | <i>B. Çakır</i>      |
| Doç.Dr.Derya GÖKMEN        | Biyoistatistik                | A.Ü. Tıp Fakültesi                        | E <input type="checkbox"/> K <input checked="" type="checkbox"/> | E <input type="checkbox"/> H <input checked="" type="checkbox"/> | E <input checked="" type="checkbox"/> H <input type="checkbox"/> | <i>D. Gökm en</i>    |
| Doç.Dr.Selami Koçak TOPRAK | Hematoloji                    | A.Ü. Tıp Fakültesi                        | E <input checked="" type="checkbox"/> K <input type="checkbox"/> | E <input type="checkbox"/> H <input checked="" type="checkbox"/> | E <input checked="" type="checkbox"/> H <input type="checkbox"/> | <i>S. Koçak</i>      |
| Doç.Dr.Pınar HURİ          | Biyomedikal Mühendisliği      | A.Ü. Mühendislik Fakültesi                | E <input type="checkbox"/> K <input checked="" type="checkbox"/> | E <input type="checkbox"/> H <input checked="" type="checkbox"/> | E <input type="checkbox"/> H <input checked="" type="checkbox"/> | <i>P. Huri</i>       |
| Dr.Öğr.Üyesi Nüket KUTLAY  | Tıbbi Genetik                 | A.Ü. Tıp Fakültesi                        | E <input type="checkbox"/> K <input checked="" type="checkbox"/> | E <input type="checkbox"/> H <input checked="" type="checkbox"/> | E <input checked="" type="checkbox"/> H <input type="checkbox"/> | <i>N. Kutlay</i>     |
| Dr.Öğr.Üyesi Önder İLGİLİ  | Tıp Tarihi ve Etik            | H.Ü. Tıp Fakültesi                        | E <input checked="" type="checkbox"/> K <input type="checkbox"/> | E <input type="checkbox"/> H <input checked="" type="checkbox"/> | E <input checked="" type="checkbox"/> H <input type="checkbox"/> | <i>O. İlgili</i>     |
| İffet BERKTAŞ              | Matematik Mühendisliği        | Türkiye Kömür İşletmeleri Genel Müdürlüğü | E <input type="checkbox"/> K <input checked="" type="checkbox"/> | E <input type="checkbox"/> H <input checked="" type="checkbox"/> | E <input checked="" type="checkbox"/> H <input type="checkbox"/> | <i>I. Berktaş</i>    |

\*:Toplantıda Bulunma

Etik Kurul Başkanının

Unvanı/Adı/Soyadı:Prof.Dr.Mehmet MELLİ

İmza:

Not: Etik kurul başkanı, imzasının yer almadığı her sayfaya imza atmalıdır.

Funda BAYRAK KILIÇ  
Aile Kurul Başkanı

### EK-3. Değerlendirme Formu

TÜRKÇE DUYGU BİLDİREN DEYİMLER TEST 1  
DEĞERLENDİRME FORMU  
HASTANIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

|                      |                             |
|----------------------|-----------------------------|
| Hastanın Adı Soyadı: | Tarih:                      |
| Yaşı-Cinsiyeti:      | Mesleği:                    |
| Eğitim Durumu:       | Lezyon Nedeni:              |
| El Baskınlığı:       | Lezyon Yeri:                |
| Tanısı:              | İnme Üzerinden Geçen Zaman: |

1.GRUP DEYİMLER -EYLEM+NESNE

| OPAK- METAFORİK      | LİTERAL ANLAM | FİGÜRATİF ANLAM | İLGİSİZ |
|----------------------|---------------|-----------------|---------|
| 1-Küplere binmek     |               |                 |         |
| 2-Ateş püskürmek     |               |                 |         |
| 3-Karalar bağlamak   |               |                 |         |
| 4-Abayı yakmak       |               |                 |         |
| TRANSPARAN-METONİMİK | LİTERAL ANLAM | FİGÜRATİF ANLAM | İLGİSİZ |
| 1-Deliye dönmek      |               |                 |         |
| 2-Havalara uçmak     |               |                 |         |
| 3-Diş bilemek        |               |                 |         |
| 4-Altına etmek       |               |                 |         |

2.GRUP DEYİMLER- EYLEM+ÖZNE

| OPAK- METAFORİK      | LİTERAL ANLAM | FİGÜRATİF ANLAM | İLGİSİZ |
|----------------------|---------------|-----------------|---------|
| 1-Dünyası kararmak   |               |                 |         |
| 2-Sigortası atmak    |               |                 |         |
| 3-Rengi solmak       |               |                 |         |
| 4-Tepesi atmak       |               |                 |         |
| TRANSPARAN-METONİMİK | LİTERAL ANLAM | FİGÜRATİF ANLAM | İLGİSİZ |
| 1-Dili dolaşmak      |               |                 |         |
| 2-Gözleri parlamak   |               |                 |         |
| 3-Yüzü düşmek        |               |                 |         |
| 4-Boğazı düğümlenmek |               |                 |         |

## DUYGU BİLDİREN DEYİMLER TEST 2

Aşağıda verilen metinleri dikkatlice okuyun ve koyu renkle yazılan deyimlerin anlamına uygun olan ifadeyi verilen seçenekler arasından işaretleyiniz.

- 1- Çocuk annesinin en sevdiği vazoyu kırdı.  
Annesi bunu görünce **küplere bindi**.  
A) Annesi küpün üzerine çıktı.  
B) Annesi çok kızdı.  
C) Annesi küp çizdi.
- 2- Patron bugün bir işten zarar etti.  
Bu yüzden **ateş püskürüyor**.  
A) Patron çok öfkeli.  
B) Patronun ağzından alevler çıkıyor.  
C) Patron sigarasını yakıyor.
- 3- Ali'nin babası öldü.  
Ali babası öldüğü için **karalar bağladı**.  
A) Ali ayakkabılarını bağladı.  
B) Ali başına kara bir fular bağladı.  
C) Ali çok üzüldü.
- 4- Sınıfa çok güzel bir kız geldi.  
Mert bu kıızı çok beğendi, görür görmez **abayı yaktı**.  
A) Mert kıza aşık oldu.  
B) Mert heyecandan elbisesini yaktı.  
C) Mert kızla konuştu.
- 5- Hizmetçi elbiseyi ütülerken yaktı.  
Kadın yanmış elbiseyi görünce **deliye döndü**.  
A) Kadın hemen eve döndü.  
B) Kadın çok kızdı.  
C) Kadın aklını yitirdi.
- 6- Ali'ye büyük ikramiye çıktı.  
Ali bunu öğrendiğinde **havalara uçtu**.  
A) Ali çok sevindi.  
B) Ali uçağa bindi.  
C) Ali zıpladı.
- 7- Ayşe iş yerinde üst üste hatalar yaptı.  
Herkes ona **diş bile**.  
A) Herkes Ayşe'yi sevdi.  
B) Herkes dişlerini keskinleştirdi.  
C) Herkes Ayşe'ye çok öfkeleni.
- 8- Pelin evde yalnızdı ve elektrikler kesildi.  
Pelin karanlıkta neredeyse **altına etti**.  
A) Pelin altını ıslattı.  
B) Pelin çok korktu.  
C) Pelin masanın altına girdi.

- 9- Yıllarca çalışıp varını yoğunu koyduğu iş battı.  
Ali'nin olanlardan sonra **dünyası karardı**.  
A) Ali çok üzüldü.  
B) Ali karanlıkta kaldı.  
C) Ali işini kaybetti.
- 10- Çocuk öğretmenine yalan söyledi.  
Bunu öğrenen öğretmenin **sigortası attı**.  
A) Öğretmen çok sinirlendi.  
B) Öğretmen sigortalarla oynadı.  
C) Öğretmen ceza verdi.
- 11- Sokakta oynayan küçük çocuğu köpek ısırdı.  
Köpek ısırınca, çocuğun **rengi soldu**.  
A) Çocuğun tişörtü soldu.  
B) Çocuk oyun oynadı.  
C) Çocuk çok korktu.
- 12- Sınıftaki çocuklar sınıfın duvarlarını boyadı.  
Müdür çocukları görünce **tepesi attı**.  
A) Müdür çok sinirlendi.  
B) Müdürün başı ağrıdı.  
C) Müdürün tepesi fırladı.
- 13- Ayşe gizlice babasının cüzdanından para alıyordu.  
Aniden babasını karşısında görünce **dili dolaştı**.  
A) Ayşe'nin dili dolandı.  
B) Ayşe dilini çıkardı.  
C) Ayşe çok korktu.
- 14- Ada işten eve geç döndü.  
Kocasının yaptığı sürprizi görünce **gözleri parladı**.  
A) Ada çok sevindi.  
B) Adanın gözleri parlaktı.  
C) Ada kocasını çok sever.
- 15- Bu sabah Mert'in kuşu öldü.  
Okulda kuşu aklına gelince **yüzü düştü**.  
A) Mert yüzünün üstüne düştü.  
B) Mert yüzünü yıkadı.  
C) Mert üzüldü.
- 16- Berk bugün arabayla bir kediye çarptı.  
Berk can çekişen kediye görünce **boğazı düğümlendi**.  
A) Berk'in boğazında düğüm oluştu.  
B) Berk'in boğazı tıkanıp kaldı.  
C) Berk çok üzüldü

#### EK-4. Anket Formu

##### Türkçe Deyimsel İfadeler İçin Bilinirlik Anketi

Aşağıda gösterilen ifadelere bilinirlik düzeyleri açısından sizin için en uygun olan puanı veriniz.

1 2 3 4 5

Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**1-Kafasının tası atmak**

Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**2-Barut fıçısına dönmek**

Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**3-Burnundan solumak**

Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**4-Ateş püskürtmek**

Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**5-Beynine kan sıçramak**

Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**6-Deliye dönmek**

Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**7-Sigortası atmak**

Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**8-Küplere binmek**

Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**9-Gözü dönmek**

Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**10-Ağız köpürmek**

Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**11-Canı burnundan çıkmak**

Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**12-Diş bilemek**

Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**13-Gözlerini devirmek**

Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**14-Kaşları çatılmak**

Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**15-Tepesi atmak**

Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

1 2 3 4 5  
Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**1-Aklı başından gitmek**  
Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**2-Yüreği ağzına gelmek**  
Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**3-Dizinin bağı çözülmek**  
Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**4-Ödö patlamak**  
Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**5-Dili dolaşmak**  
Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**6-Üç buçuk atmak**  
Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**7-Beti benzi atmak**  
Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**8-Kireç kesilmek**  
Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**9-Altına etmek**  
Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**10-Kanı çekilmek**  
Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**11-Soğuk terler dökmek**  
Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**12-Renkten renge girmek**  
Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**13-Rengi solmak**  
Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**14-Yüreği hop etmek**  
Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**15-Dilini yutmak**  
Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

1 2 3 4 5  
Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**1-İçinde kelebekler uçuşmak**

Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**2-Havalara uçmak**

Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**3-Gözleri parlamak**

Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**4-Ağız kulaklarına varmak**

Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**5-Gözlerinin içi gülmek**

Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**6-Dört dönmek**

Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**7-Etekleri zil çalmak**

Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**8-Bulutların üzerinde olmak**

Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**9-Dört köşe olmak**

Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**10-Ayakları yerden kesilmek**

Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**11-Dünyalar onun olmak**

Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**12-İçinde güneş açmak**

Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**13-Bastığı yeri bilmemek**

Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**14-Abayı yakmak**

Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**15-Zil takıp oynamak**

Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

1 2 3 4 5  
Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**1-Dünyası kararmak**

Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**2-Karalar bağlamak**

Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**3-Yüreği yanmak**

Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**4-Acısı yüreğine çökmek**

Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**5-İçi burkulmak**

Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**6-İçi sızlamak**

Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**7-Yüreği kan ağlamak**

Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**8-İçine oturmak**

Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**9-Yüreğine ateş düşmek**

Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**10-Gözünü duman bürümek**

Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**11-Yüzü düşmek**

Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**12-Boğazı düğümlenmek**

Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

**13-Tasa çekmek**

Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

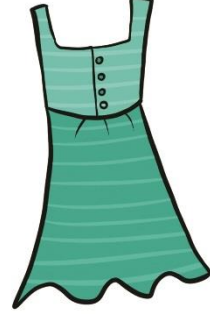
**14-Burnunun direği sızlamak**

Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

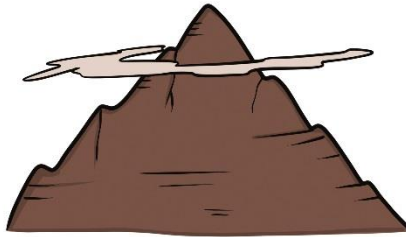
**15-Gönlü kırılmak**

Bilinir ○ ○ ○ ○ ○ Bilinir Değil

EK-5. Resimli Deyim Anlama Testi



KÜPLERE BİNMEK



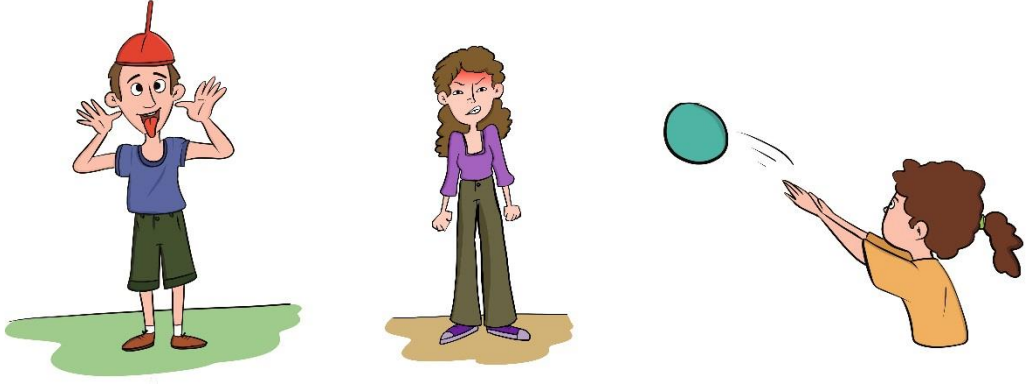
ATEŞ PÜSKÜRMEK



KARALAR BAĞLAMAK



ABAYI YAKMAK



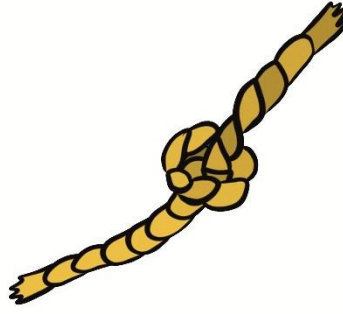
DELİYE DÖNMEK



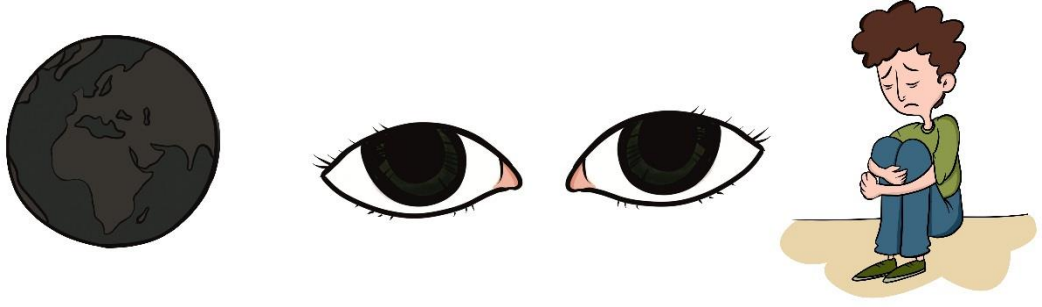
HAVALARA UÇMAK



DİŞ BİLEMEK



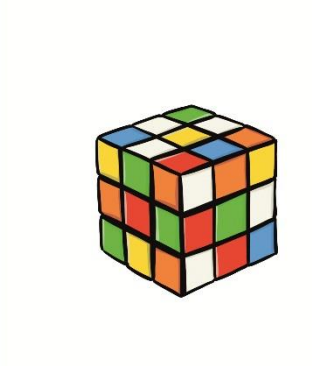
ALTINA ETMEK



DÜNYASI KARARMAK



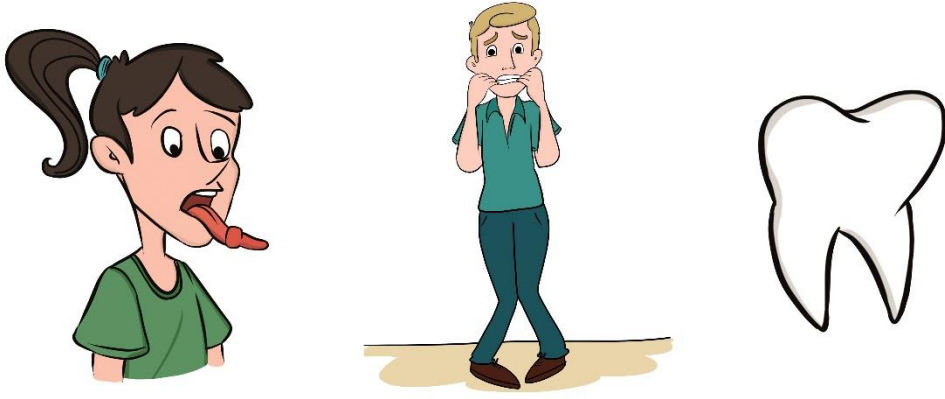
SİGORTASI ATMAK



RENGİ SOLMAK



TEPESİ ATMAK



DİLİ DOLAŞMAK



GÖZLERİ PARLAMAK



YÜZÜ DÜŞMEK



BOĞAZI DÜĞÜMLENMEK

## ÖZGEÇMİŞ

### I - Bireysel Bilgiler

Adı : Pınar  
Soyadı : CİVAK TAN  
Uyruğu : T.C.  
Doğum Tarihi ve Yeri : 1986-Devrek/ZONGULDAK  
Tel : 05468749350  
Mail : civakpinar@gmail.com

### II - Eğitimi

Yüksek Lisans  
2018 - devam  
Ankara Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü  
Odyoloji ve Konuşma Bozuklukları Yüksek Lisans  
Programı

Lisans  
2013-2017  
Ankara Üniversitesi/Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi-  
Dilbilim Bölümü

Lisans  
2005-2009  
Kırıkkale Üniversitesi/ Fen Edebiyat Fakültesi-  
Mütercim-Tercümanlık Bölümü (Fransızca)

### III - Bilimsel Etkinlikler

- Ses Hastalıklarında Tanı ve Tedavi Sempozyumu, Ankara Üniversitesi KBB
- 10.Doğan Aksan Çalıştayı, Ankara Üniversitesi Dilbilim Bölümü, 2019
- Alumni KBB Toplantısı, 2018
- Alumni KBB Toplantısı, 21-22 Aralık 2019, Sözlü sunum-Afazi  
Değerlendirmesi

### Tezler

Yüksek Lisans Tez Başlığı Türk Afazili Bireylerin Figüratif Dili Anlamlandırma  
Süreçleri

Lisans Bitirme Tezi Hayvan Adlarının Türkçe ve Fransızcada Metaforik  
Kullanımları

### **Yüksek Lisans Programında Anlattığı Seminerler**

Ekim, 2018

Afazi Değerlendirmesi -AÜTF

Ocak,2019

Afazi Terapi ve Yöntemleri -AÜTF

### **Çalışma Alanı**

Dilbilim, Anlambilim, Çeviribilim  
Dil, konuşma ve ses bozuklukları

### **Anahtar Sözcükler**

Afazi, akıcı konuşma bozukluğu, ses bozuklukları, gecikmiş dil ve konuşma, artikülasyon ve fonolojik bozukluk

### **Sınav Bilgileri**

- YÖKDİL (01.03.2020)-İngilizce-Sosyal Bilimler: 86,25
- ALES (2016)-Sözel:80,75 Sayısal:60,98
- ALES (2017)-Eşit Ağırlık:66,01